

'N KRITIESE BESKOUING VAN *INLEIDING TOT DIE SEMANTIEK*

C. LE ROUX en M. SINCLAIR

1. Inleiding*

By die beoordeling van 'n inleidende werk is die kernvraag of die werk as *inleiding* tot die betrokke vakgebied slaag. Om hierdie vraag te kan beantwoord, moet dit allereers duidelik wees watter eis(e) in die algemeen aan 'n inleidende werk gestel word. In die voorwoord tot hul boek, Basiskursus algemene taalwetenskap, karakteriseer De Haan et al. (1977: vii) 'n inleidende werk soos volg:

- (1) "Een inleiding in een vakgebied geeft in het algemeen informatie oor twee zaken: wat is de in dit vakgebied verworven kennis, en hoe komt men tot deze kennis."

Kempson (1977:x) tref in die voorwoord tot Semantic Theory 'n onderskeid tussen twee soorte inleidende werke:

- (2) "There seem to me to be two distinct types of introduction to any subject which students should be given. The first is the comprehensive introduction summarizing all the major points of view which have been advocated in the literature. The second is the introduction to the procedure of argumentation, which by its very nature has to be more selective than the first type of introduction."

Kempson maak in feite voorsiening vir dieselfde twee wesenlike aspekte van 'n inleiding tot 'n vakgebied as De Haan et al. Anders as De Haan et al., onthef sy egter die skrywer van 'n inleidende werk van die verpligting om beide aspekte in een en dieselfde werk tot hulle reg te laat kom.

Dit blyk derhalwe dat die skrywer van 'n inleiding tot die Semantiek een van twee weë kan volg. Die eerste is om 'n objektiewe geheeloorsig te gee van die soorte probleme waarom dit in een of meer benaderings tot die Semantiek gaan, en van die belangrikste voorstelle wat al in die literatuur vir die oplossing van hierdie probleme gemaak is. Die tweede is om die argumentasieprosedures wat in een of meer benaderings tot die Semantiek gevolg word, te eksplisiteer en te illustreer.

W.J. de Klerk (1978) se Inleiding tot die Semantiek (voortaan IS) is, ondanks die belofte wat die titel inhou, volgens die skrywer self nie 'n kon-

vensionele inleidende werk nie. In die voorwoord tot IS (p. viii) noem De Klerk die titel van die werk "misleidend" en 'n weerspieëling van sy "gebrek aan verbeelding". Daarmee impliseer hy waarskynlik dat hy nie beoog het om 'n boek te skryf wat streng binne een van die konvensionele kategorieë van inleidende werke wat hierbo genoem is, val nie. Hy karakteriseer IS daarenteen (p. viii) as 'n poging

- (3) (i) om Lyons se "idees oor die Semantiek meer toeganklik" te maak "vir Afrikaanse studente";
- (ii) "om iets te lewer wat náás De Villiers (1975) gebruik kan word";
- (iii) om "n inleiding tot sekere semantiese temas" te skryf, en
- (iv) "om die basiese bronne te bespreek".

Dit is uit (3) hierbo duidelik dat De Klerk heel eiesoortige oogmerke met IS gehad het. In die bespreking van IS sal gepoog word om twee vrae in verband met hierdie oogmerke te beantwoord. Die eerste is die vraag of De Klerk met IS wel die oogmerke wat in (3) weergegee word, bereik het. Die tweede vraag is of 'n werk met die oogmerke van (3) in beginsel kan slaag as 'n inleidende werk in die Semantiek in die sin van (1) en (2) hierbo. Die bespreking sal verder soos volg verloop. In §2 hieronder word ingegaan op die inhoud en onderlinge samehang van oogmerke in (3) hierbo. In §§3-5 word die wyse waarop De Klerk se oogmerke in IS gekonkretiseer word, bespreek. Dit hou in dat IS krities beskou word (i) as 'n bespreking van "die basiese bronne" (§3), (ii) as 'n poging om Lyons se "idees oor die Semantiek" vir Afrikaanse studente "meer toeganklik" te maak (§4), en (iii) as "n inleiding tot sekere semantiese temas" (§5). 'n Geheeloordel oor die waarde van IS as 'n inleidende werk in die Semantiek word in die slotparagraaf, §6, gegee.

2. De Klerk se oogmerke

Om die vraag te kan beantwoord of De Klerk met IS wel die oogmerke van (3) hierbo bereik het, moet dit allereers duidelik wees wat hierdie oogmerke inhou. Die doel van hierdie paragraaf is dus om vas te stel, enersyds, wat die inhoud van elkeen van die oogmerke in (3) is en, andersyds, hoe die verskillende oogmerke met mekaar saamhang.

De Klerk se primêre oogmerk was waarskynlik die een wat hy eerste noem, naamlik om Lyons se "idees oor die Semantiek" meer toeganklik te maak vir Afrikaanse studente --- vergelyk (3)(i) hierbo. Dit is moeilik om te verstaan presies wat De Klerk met hierdie oogmerk in gedagte gehad het. Die werk van Lyons wat die mees prominente rol in IS speel, is sy omvangryke twee-volume-werk, Semantics (1977). (Lyons 1977) is 'n inleidende werk van die eerste tipe wat in §1 genoem is. Hierdie werk gee naamlik 'n vry gedetailleerde oorsig van die werk van geslagte van geleerdes wat hulle met probleme in verband met die betekenisaspek van taal besig gehou het. Dit lê nie in die aard van so 'n oorsigtelike werk om 'n koherente *eie siening* in die vorm van 'n geïntegreerde semantiese teorie

aan te bied nie. Uit opmerkings in sy voorwoord, blyk dit dan ook dat Lyons (1977:xii) sy werk nie primêr geskryf het met die doel om 'n eie siening oor die Semantiek aan te bied nie.

- (4) "In volume 2 ... I have been tempted to do something more than *merely clarify and systematize the work of others*; ... Five of the eight chapters in volume 2 ... contain sections in which, unless I am mistaken, there are *a few ideas of my own*. Caveat lector!" [Ons kursivering --- C. le R. en M.S.]

Gesien die aard en doelstelling van (Lyons 1977), en die prominensie van hierdie werk in IS, is dit moeilik om te begryp presies wat De Klerk met "Lyons se idees oor die Semantiek" bedoel. Bedoel hy daarmee inderdaad oorspronklike idees wat aan Lyons toegeskryf kan word, of bedoel hy iets soos "Lyons se uiteensetting van ander se idees oor die Semantiek"? By gebrek aan duidelikheid oor hierdie punt, sal in die res van hierdie bespreking vir beide interpretasies voorsiening gemaak word. IS sal enersyds beskou word as 'n werk wat poog om Lyons se eie, oorspronklike "idees oor die Semantiek" weer te gee, soos wat hierdie idees aangebied word in (Lyons 1977) en in ander werke van Lyons waarna in IS verwys word. Andersyds sal IS ook beskou word as 'n werk wat poog om Lyons se uiteensetting van ander se idees oor die Semantiek vir Afrikaanse studente⁽¹⁾ toeganklik te maak, met ander woorde, as 'n soort kortbegrip van (Lyons 1977).

'n Tweede oogmerk met IS was, in De Klerk se eie woorde, "om iets te lewer wat náás De Villiers (1975) gebruik kan word" --- vergelyk (3)(ii) hierbo. De Klerk laat na om eksplisiet aan te toon in watter spesifieke opsig(te) hy voorsien dat sy werk naas dié van De Villiers gebruik kan word. As enigste aanduiding van wat hierdie oogmerk sou kon inhou, vind ons die volgende opmerking op p. viii: "Om hierdie rede word daar byvoorbeeld in hierdie werk niks gesê oor modaliteit nie, ens.". Indien ons aanneem dat die oogmerke wat vir 'n werk geformuleer word, 'n mate van onderlinge samehang moet vertoon, volg dit dat hierdie, tweede, oogmerk op die een of ander wyse op die eerste oogmerk, naamlik om Lyons se "idees oor die Semantiek" weer te gee, betrek moet word. Só gesien, hou die aangehaalde opmerkings in dat IS nie gesien moet word as 'n poging om Lyons se "idees" volledig weer te gee nie. Dit beteken gewoon dat die oogmerk "om iets te lewer wat náás De Villiers (1975) gebruik kan word" as basis moet dien vir die regverdiging van die selektiewe aanbieding van Lyons se "idees" in IS. Bepaalde onderwerpe, soos "modaliteit, ens." waarvoor Lyons (1977:hfst. 17) wel heelwat te sê het, word dus nie in IS bespreek nie op grond daarvan dat hierdie onderwerpe wel deur De Villiers bespreek word.

Die bespreking van onderwerpe soos, byvoorbeeld, semantiese komponente, sinonimie, teenoorgesteldes, en homonimie in IS skep egter probleme vir bostaande interpretasie van De Klerk se tweede oogmerk. Hierdie onderwerpe word naamlik uitvoerig deur De Villiers (1975:58-76) behandel. In terme van die betrokke/relevante interpretasie van De Klerk se oogmerk sou sulke onderwerpe juis nie in IS bespreek moes word nie. Moet die leser nou aflei dat die tweede oogmerk nie konsekwent vir die hele IS geld nie, of moet hy aanneem dat De Klerk se tweede oogmerk heeltemal anders geïnterpreteer moet word? Aangesien De Klerk self nalaat om te spesifiseer in watter opsigte IS as iets "náás" (De Villiers 1975) gesien

moet word, is dit onmoontlik om vas te stel wat die presiese inhoud van hierdie oogmerk is. Dit is dan verder ook nie moontlik om te bepaal hoe hierdie oogmerk met die ander oogmerke in (3) hierbo saamhang nie. Die oogmerk (3)(ii) is, vanweë die obskuurheid daarvan, volledig nutteloos as basis vir die beoordeling van IS. Gevolglik sal hierdie oogmerk geen rol in die verdere bespreking van IS speel nie.

'n Derde oogmerk wat deur De Klerk vir IS geformuleer word, is die oogmerk wat as (3)(iii) in §1 weergegee is, naamlik dat IS 'n "inleiding tot sekere semantiese temas" moet wees. Ook hierdie oogmerk is nie voldoende eksplisiet geformuleer nie. Daar word naamlik geen aanduiding gegee wat --- naas die oorweging dat IS Lyons se "idees oor die Semantiek" moet weergee --- die basis was vir die seleksie van die "semantiese temas" wat in IS bespreek word nie. Ons het hierbo verwys na één ander oorweging wat moontlik by so 'n seleksie van "temas" 'n rol sou kon speel, naamlik die vraag of 'n gegewe "tema", of onderwerp, wel of nie in (De Villiers 1975) bespreek word. Daar is egter ook reeds aangetoon dat hierdie oorweging nie konsekwent in IS gegeld het nie. Uit die bewering dat IS 'n "inleiding tot sekere semantiese temas" moet wees, word ons dus niks meer wys oor De Klerk se oogmerke met IS nie as dat hy naas (sommige van?) Lyons se "idees oor die Semantiek" ook nog een of meer arbitrêr geselekteerde "semantiese temas" wou bespreek.

De Klerk sien IS, in die vierde plek, as 'n poging "om die basiese bronne te bespreek" --- vergelyk (3)(iv) hierbo. Die grootste enkele probleem met hierdie oogmerk is dat dit nie duidelik is wat met 'n "basiese" bron bedoel word nie. Word "basies" in die sin van "oorspronklik" of "primêr" gebruik, of in die sin van "invloedryk" of "rigtinggewend"? Met ander woorde, word (Austin 1962) as 'n "basiese bron" beskou omdat dit die werk is waarin die konstatief/performatief-onderskeiding oorspronklik deur Austin self uiteengesit is, of omdat dit as 'n invloedryke werk in die Semantiek beskou kan word? Verder: as "konsentrasie op" 'n bron in IS 'n aanduiding is dat daardie bron deur De Klerk as 'n "basiese bron" beskou word --- soos wat hy inderdaad op p. viii van die voorwoord te kenne gee --- dan sou (Lyons 1977) beslis ook as 'n "basiese bron" beskou moes word. Ons het egter reeds daarop gewys dat hierdie werk hoofsaaklik ander se sienings oor die Semantiek weergee. Dit kan dus nóg as 'n primêre, nóg as 'n rigtinggewende bron in die Semantiek beskou word. Die vraag wat dan ontstaan is hoe die uitvoerige aandag wat aan (Lyons 1977) geskenk word, met die oogmerk "om die basiese bronne te bespreek" versoen moet word. By gebrek aan 'n duidelike omskrywing van die uitdrukking "die basiese bronne", is dit onmoontlik om te bepaal (i) watter van die bespreekte bronne as "basiese bronne" beskou word en watter nie, en (ii) of die bronne wat in IS bespreek word inderdaad deur De Klerk as die volledige lys van "basiese bronne" in die Semantiek beskou word. Die gevolg hiervan is dat ook die inhoud van De Klerk se vierde oogmerk vir IS die leser ontwyk.

Uit die bespreking hierbo het dit geblyk dat De Klerk se oogmerke met IS nie onproblematies is nie. Daar is spesifiek aangetoon dat hierdie oogmerke besonder vaag en onpresies geformuleer is. Gevolglik is dit uiters moeilik om vas te stel wat die betrokke oogmerke inhoud en hoe hulle veronderstel is om met mekaar saam te hang. Dit maak dit uiteraard moeilik om IS in terme van De Klerk se oogmerke te beoordeel. In §§3-5 sal desnieteenstaande gepoog word om 'n antwoord te verstrek op die eerste vraag wat in §1 in verband met hierdie oogmerke gestel is, naamlik die vraag

of De Klerk met IS wel die oogmerke van (3) --- vir sover hulle hoege-naamd interpreteerbaar is --- bereik het. In §1 hierbo is ook 'n tweede, meer fundamentele vraag in verband met De Klerk se oogmerke gestel. Dit is die vraag of hierdie oogmerke 'n sinvolle raamwerk vorm vir 'n inleidende werk in die Semantiek wat voldoen aan die eise wat deur De Haan et al. en Kempson aan 'n inleidende werk gestel word --- vergelyk (1) en (2) hierbo. Hierdie vraag sal in die slotparagraaf, §6, aan die orde gestel word.

3. IS as sleutel tot die "basiese bronne"

3.1 Inleiding

In §3 word aangetoon dat IS 'n hele aantal fundamentele gebreke vertoon wat daartoe lei dat dit allermens as 'n insiggewende inleidende bespreking van die "basiese bronne" beskou kan word. Die rede waarom De Klerk se vierde oogmerk, naamlik "om die basiese bronne te bespreek", eerste in oënskou geneem word, is bloot dat die tipiese gebreke van IS uit die konkretisering van hierdie oogmerk die duidelikste blyk. Onder "basiese bronne" word verstaan dié werke waarop in IS gekonsentreer word, om De Klerk se eie terminologie te gebruik.⁽²⁾ Hierdie interpretasie van die uitdrukking "basiese bronne" hou in dat (Lyons 1977) vir die doel van die bespreking ook as 'n "basiese bron" gereken moet word. Daar word verder aangeneem dat die bespreking van die "basiese bronne" in IS gesien moet word as 'n middel tot die bereiking van die "doel" wat op die buiteblad van IS soos volg geformuleer word:

- (5) "Die doel met dié werk was om die leser in staat te stel om sinvol te kan omgaan met die verwarrende literatuur wat daar vandag oor die Semantiek bestaan."

In §3.2 word verskeie gebreke in IS geïdentifiseer en geïllustreer. Daar word aangetoon dat hierdie gebreke tot gevolg het dat die uiteensetting van die "basiese bronne" wat in IS aangebied word, niks minder verwarrend is as die "literatuur wat daar vandag oor die Semantiek bestaan" nie. In §3,3 word gekyk na De Klerk se seleksie van "basiese bronne" en die objektiwiteit van die aanbieding daarvan.

3.2 Fundamentele gebreke in IS

Die fundamentele gebreke van IS wat daarvoor verantwoordelik is dat IS nie daarin slaag om die "basiese bronne" in die Semantiek vir die student toeganklik te maak en hom sodoende te help om "sinvol te kan omgaan" met die verwarrende Semantiek-literatuur nie sluit in:

- (i) gebrekkige eksplikasie van die inhoud van die "basiese bronne";
- (ii) afwesigheid van sinvolle organisasie;

- (iii) ontoereikende definiëring van die gebruikte vakterme;
- (iv) swak gebruik van voorbeeldmateriaal;
- (v) onpresiese formulerings; en
- (vi) onvolledige en onpresiese literatuur- en kruisverwysings.

Elkeen van hierdie gebreke word met enkele voorbeelde uit IS toegelig.

3.2.1 Gebrekkige eksplikasie

'n Onvermydelike gevolg van De Klerk se poging om "die basiese bronne" in die Semantiek binne die bestek van 'n skrale 140 bladsye te bespreek, is dat die eksplikasie van die inhoud van hierdie bronne veel te wense oorlaat. In die eksplikasie word belangrike inhoudelike komponente dikwels weggelaat, met die gevolg dat die betoog oor die algemeen moeilik volgbaar en plek-plek geheel en al onsamehangend raak. In vele gevalle is die uiteensettings in IS weinig meer as 'n aaneenryging van terme, onderskeidings, verwysings na teorieë, en beginsels waarvan nóg die samehang nóg die relevansie ooit uitgespel word. De Klerk laat in die meeste gevalle na om die toepaslike gedeeltes uit die "basiese bronne" uiteen te sit of selfs maar daarna te verwys.

Die aanloop tot en die uiteensetting van Austin se teorie van spreekakte in §3.2 van IS lewer een van die treffendste voorbeelde van onsamehangendheid wat die gevolg is van gebrekkige eksplikasie van die "basiese bronne". Die aanloop tot die uiteensetting begin op p. 37 met wat vermoedelik twee grepe is uit hoofstuk 6 van (Lyons 1977), d.i. die hoofstuk oor die Logiese Semantiek.⁽³⁾

In die eerste plek gee De Klerk Lyons (1977) se siening van die probleme in verband met die term "proposisie" soos volg weer:

- (6) "Die term 'proposisie' was nog altyd kontroversieel in die Logika. Die vraag was nog altyd: watter soorte sinne kwalifiseer as proposisies, d.w.s. as sinne waarvan die deskriptiewe betekenis 'n stel- of 'n hefwaarde het, ofte wel: òf waar òf vals kan wees?"

Vergelyk hierdie mededeling met Lyons (1977:141) se siening van die probleem in verband met die term "proposisie".

- (7) "The term 'proposition' ... has been the subject of considerable philosophical controversy ... some writers identify propositions with (declarative) sentences, others identify them with statements, and others with the meanings of (declarative) sentences ..."

Dit is uit 'n vergelyking van (6) en (7) duidelik dat De Klerk se weergawe van die kontroverse nie met Lyons s'n ooreenstem nie. Die mede-

delings in (6) maak ook aansienlik minder sin as dié in (7). Dit is in feite onmoontlik om uit De Klerk se verwysing na die kontroverse rondom die term "proposisie" af te lei (i) wat 'n proposisie is, of (ii) waaroor die kontroverse gaan. Die opmerkings oor die term "proposisie" in (6) vind De Klerk oënskynlik nodig om hom te bring by 'n punt wat hy drie paragrawe verder probeer maak.

- (8) "Sy [d.i. Austin se --- C. le R. en M.S.] uitgangspunt is (1962:1) dat filosowe vir te lank die aanname gemaak het dat die doel van 'n bewering is om 'n toedrag van sake te beskryf of 'n feit te konstateer wat die bewering òf waar òf vals maak. Taalkundiges het immers lank reeds daarop gewys *dat nie alle sinne proposisies bevat nie* [ons kursivering --- C. le R. en M.S.]. Sinne word ook gebruik om bevele te gee, beloftes te maak, wense uit te spreek, ens."

Let nou op dat die ongeëksplisiteerde verwysing na die sogenaamde kontroverse rondom die term "proposisie" in die aanloop tot die uiteensetting van Austin se siening --- vergelyk (6) --- twee ongewenste konsekwensies het. In die eerste plek skep die vaagheid van die verwysing vir die leser 'n interpretasieprobleem en dra die verwysing dus geensins by tot dié verheldering van die inhoud van die term "proposisie" nie. In die tweede plek lei dit daartoe dat die vraag waaroor Austin van sekere filosowe verskil het, nie korrek weergegee word nie. Die vraag waarom dit gegaan het was nie of "alle sinne proposisies bevat" nie, maar of slegs sinne wat proposisies uitdruk, betekenis het. Dít blyk duidelik uit Lyons (1977:727) se weergawe van die betrokke meningsverskil:

- (9) "Austin was in this respect challenging the restrictive view of *meaning* [ons kursivering --- C. le R. en M.S.] held by the logical positivists (cf. 6.1), according to whom the only meaningful utterances were empirically verifiable statements, all other utterances being classified as emotive."

Afgesien van die feit dat die vraag wat aan die begin van §3.2 deur De Klerk gestel word --- vergelyk (6) hierbo --- binne die konteks irrelevant is en die leser op 'n dwaalspoor bring, word hierdie vraag ook nooit beantwoord nie. Direk op die "vraag" volg naamlik die volgende opmerkings wat, weer eens, waarskynlik aan Lyons (1977:168) ontleen is.

- (10) "Tarski se beroemde voorbeeld is: Die proposisie 'die sneeu is wit' is waar ás en slégs as die sneeu (inderdaad) wit is. Sommige logici sou daaraan wou toevoeg dat hierdie waarheids-eis moet geld vir alle moontlike wêrelde."

Onthou dat die vraag was wáttër soorte sinne as proposisies "kwalifiseer". Die Tarski-voorbeeld lig Tarski se siening van 'waarheid' toe. Tussen De Klerk se vraag en Tarski se voorbeeld lê 'n menigte van aannames oor die verband tussen die logiese struktuur van stelsinne, die omstandighede waaronder die proposisies uitgedruk deur stelsinne waar of vals is, en die betekenis van stelsinne. Hierdie aannames word in die "basiese bron",

naamlik (Lyons 1977:141-173), uitvoerig uiteengesit. De Klerk laat dit alles eenvoudig weg en verwag dan van derdejaarstudente⁽⁴⁾ om self die relevansie van Tarski se voorbeeld vir die vraag wat in (6) gestel word, uit te pluus.

Na die selfverdelende aanloop tot die bewering dat nie alle sinne proposisies bevat nie --- vergelyk (8) hierbo --- word 'n ander "basiese bron", naamlik (Austin 1962), bygehaal. (Austin 1962) word dan aan dieselfde soort onbehoorlike opsomming onderwerp as die betrokke gedeelte uit (Lyons 1977). Beskou in dié verband die volgende fragment van die bespreking van (Austin 1962) in IS (pp. 37-38):

- (11) "Nie alle ware of valse bewerings is deskriptief nie (bv. etiese oordele) en daarom verkies hy [d.i. Austin --- C. le R. en M.S.] die term 'konstatiewe' vir hierdie klas bewerings. Konstatiewe onderskei hulle van minstens een ander soort taalhandeling wat hy performatiewe handeling (of akte) noem.

Sy beredenering verloop soos volg. Dit is nie die doel met alle taaluitinge om 'n aanbod te maak wat òf waar òf vals (konstatief) is nie. Daar is allereers lokusionêre handeling (locutionary acts) wat 'n sekere BETEKENIS het in terme van verwysing en konnotasie (vgl. hfst. 4), bv. uitinge soos

die sneeu is wit.

Ten tweede is daar illokusionêre handeling (illocutionary acts) wat 'n sekere SEGGINGSKRAG (force) het en waardeur sekere dinge tot stand kom, bv. beloftes, uitroepe, ens. Ten derde is daar perlokusionêre handeling (perlocutionary acts) waardeur 'n sekere resultaat of EFFEK verkry word deur iets te sê, bv. oorreding, ontmoediging, ens.

Laasgenoemde is vir ons doel nie van soveel belang nie. Ons is in hoofsaak geïnteresseer in een soort illokusionêre handeling, nl. die performatiewe."

Let op hoe Austin se konstatief/performatief-onderskeiding aangebied word: daar word eers gesê dat die term "konstatief" slaan op die klas van *bewerings* wat waar of vals kan wees. Sulke bewerings word dan van "minstens een ander soort taalhandeling", naamlik performatiewe handeling, onderskei. Hieruit kan die student nie anders nie as om verkeerdelik af te lei (i) dat konstatiewe ware of valse bewerings is, en (ii) dat konstatiewe 'n soort taalhandeling verteenwoordig. Aangesien die term "taalhandeling" nog nêrens gedefinieer is nie, is selfs die foutiewe informasie dat konstatiewe 'n soort taalhandeling verteenwoordig, vir die student van geen nut nie.

Op die gedeelte wat in (11) aangehaal is, volg 'n uiteensetting van Austin se "beredenering" --- vermoedelik van die onderskeid tussen konstatiewe en performatiewe "taalhandeling". Konstatiewe taaluitinge word, volgens De Klerk, onderskei van 'n klas van taaluitinge (performatiewe?) wat in drie tipes uiteenval. Die eerste tipe is lokusionêre handeling "wat 'n

sekere BETEKENIS het in terme van verwysing en konnotasie" (p. 37). (Wat met "verwysing" en "konnotasie" bedoel word, vind die leser eers in hoofstuk 4 uit.) Die leser kan hom met reg afvra wat dan nou die verskil is tussen konstatiewe en lokusionêre handelinge? Het konstatiewe nie "n sekere betekenis" in terme van verwysing en konnotasie nie? Of: is die uiting die sneeu is wit nie 'n bewering wat waar of vals kan wees, met ander woorde, 'n konstatief nie? Die "beredenering" van die onderskeid tussen konstatiewe (bewerings wat waar of vals kan wees) en performatiewe (lokusionêre, illokusionêre en perlokusionêre handelinge) word soos volg afgesluit: "Ons is in hoofsaak geïnteresseerd in een soort *illokusionêre handeling*, nl. die performatiewe" (p. 38). Caveat lector! Die student wat op hierdie punt meen dat hy iewers iets belangriks misgelees het, kan gerus wees. Dit wat hy gemis het, staan in (Austin 1962), maar nie in IS nie!

Wat De Klerk nalaat om te noem in sy "uiteensetting" van (Austin 1962) is dat Austin *die aanvanklike onderskeid* tussen konstatiewe en performatiewe taaluitinge *later opgehef* het. Austin het hierdie onderskeiding later opgehef toe hy besluit het dat om 'n bewering te maak wat waar of vals kan wees, ook maar die verrig van 'n taalhandeling is. Volgens Austin se latere siening is konstatiewe dus ook 'n subklas van performatiewe. Deurdat De Klerk nalaat om hierdie brok sleutelinformasie aan die leser oor te dra, is dit vir die leser onmoontlik om sin te maak van die gedeelte wat in (11) aangehaal is.

Voorbeelde van die gebrekkige eksplikasie van "basiese bronne" kom dwarsdeur IS voor. Ons noem enkele voorbeelde uit hoofstuk 8. In hierdie hoofstuk word gepoog om in die bestek van enkele bladsye 'n uiteensetting te gee van "resente" ontwikkelinge in die semantiekteorie. Op p. 124 van IS sê De Klerk van hierdie uiteensetting: "Uiteraard kan dit in 'n werk van hierdie aard slegs uiters kursories gedoen word. Daarby sal die grootste gedeelte van die resente taalgeskiedenis as bekend veronderstel moet word." In verband met hierdie opmerkings kan twee vrae gestel word. In die eerste plek vra 'n mens jouself onwillekeurig af waarom "in 'n werk van hierdie aard", d.w.s. 'n werk wat poog om die leser in die "verwarrende" hedendaagse Semantiek-literatuur in te lei, resente ontwikkelinge in die vakgebied so "uiters kursories" behandel word, terwyl daar soveel bladsye aan die bespreking van onderwerpe soos kommunikasie (pp. 1-18) en die taalmedia (pp. 21-32) afgestaan word. Sulke besprekings is immers waardevol slegs vir sover hulle aan bepaalde ontwikkelinge in die semantiekteorie vasgeknoop word.⁽⁵⁾ In die tweede plek kan gevra word hoeveel van "die resente taalgeskiedenis" billikerwys as bekend veronderstel kan word wanneer daar vir derdejaarstudente geskryf word. Dit is sekerlik voor-die-hand-liggend dat agtergrondkennis van semantiese teorieë en begrippe nie as 'n voorvereiste beskou kan word vir begrip van die stof wat in 'n "inleiding tot die Semantiek" aangebied word nie. Dit hou in dat selfs 'n "kursoriese" uiteensetting van ontwikkelinge in die semantiekteorie, soos dié wat in hoofstuk 8 gegee word, so eksplisiet moet wees dat dit vir die (semanties) onkundige leser informatief is. 'n Kursoriese bespreking hoef nie noodwendig oninformatief te wees nie. In die geval van hoofstuk 8 van IS gaan kursoriese uiteensetting egter gepaard met gebrekkige eksplikasie, soos uit die aanhalings hieronder duidelik blyk.

Op p. 128 word die volgende mededeling gemaak:

- (12) "Kasusgrammatika het verskillende variasies Om die oerprobleem van die logiese, grammatiese en psigologiese funksie van die onderwerp te ontkom, poneer Gruber 'n reeks tematiese relasies. In elke sin is daar 'n NS wat funksioneer as tema. Hy verskil egter van Fillmore in dié opsig dat NS'e in sy model meer as een tematiese rol kan vervul."

As uiteensetting van Gruber se versie van kasusgrammatika, is (12) nie besonder informatief nie. Die uiteensetting laat naamlik 'n aantal onbeantwoorde vrae by die student ontstaan. Daar word, byvoorbeeld, verwys na "die oerprobleem van die logiese, grammatiese en psigologiese funksie van die onderwerp", maar wat hierdie probleem inhoud word nie gesê nie.⁽⁶⁾ Daar word ook nie aangedui hoe die poneer van "n reeks tematiese relasies" die probleem sou oplos nie. Verder word daar melding gemaak van "n reeks tematiese relasies" en "n NS wat funksioneer as tema", maar wat die verband tussen die "tema" en die "reeks tematiese relasies" is, word nêrens aangedui nie. Daar word verder gesuggereer dat daar ooreenkomste bestaan tussen Gruber se tematiese relasies en Fillmore se kasusrelasies, maar of en hoe hierdie twee begrippe inderdaad verwant is, word nie duidelik gemaak nie.

Oor Anderson se versie van kasusgrammatika word die volgende inligting verstrekk:

- (13) "Anderson is 'n aanhanger van die ou, respektabele lokalisme-teorie. Die lokalis se uitgangspunt is dat menslike persepsie slegs bestaan binne ons tyd-ruimtelike gebondenheid. Dit is konstitutief vir ons waarneming, gevolglik moet die neerslag daarvan in die mees fundamentele taalkategorieë voorkom. Vandaar dat die naamval Lokaliteit (L) van primêre belang is."

Dit is nie vir die leser moontlik om uit hierdie enkele opmerkings agter te kom wat die inhoud van die "ou, respektabele lokalisme-teorie"⁽⁷⁾ is nie. Hoe vind "die lokalis se uitgangspunt ... dat menslike persepsie slegs bestaan binne ons tyd-ruimtelike gebondenheid" neerslag in die "primêre belang" van die naamval Lokaliteit? Alvorens dit nie duidelik is in watter sin hierdie naamval van "primêre belang" is en wat die implikasies van die primêre belang van Lokaliteit vir die res van die grammatika is nie, word die leser uit die betrokke mededelings niks wys oor die inhoud van die lokalisme-teorie of die opsigte waarin dit van Fillmore se kasusgrammatika verskil nie.⁽⁸⁾

In verband met die Syntactic Structures-periode in die geskiedenis van die transformasioneel-generatiewe taalkunde word daar op p. 130 gesê:

- (14) "Die onderskeid tussen verpligte en opsionele transformasies is later laat vaar --- en daarmee het die nodigheid vir die begrip "kernsin" verval. Dit het egter vrae laat ontstaan soos:

Wat is die aard van die parafraseverhouding wat daar bestaan tussen strukture waarvan die verwantskap transformasioneel agterhaalbaar is?
Watter effek het transformasies op betekenis?"

'n Eerste vraag wat i.v.m. die opmerkings in (14) gestel kan word, is die volgende: in watter sin word die opheffing van die onderskeid tussen opsionele en verpligte transformasies as deel van die eerste periode beskou? Daar word naamlik eksplisiet gesê (p. 129) dat die Syntactic Structures-model vir twee tipes transformasionele reëls, verpligtend en opsioneel, voorsiening maak. Daar word verder geen aanduiding (in die vorm van 'n bronverwysing) gegee van wáár, presies wanneer, of deur wie hierdie onderskeid "later" opgehef is nie. Dit laat twee interpretasie-moontlikhede oop: "later" kan òf beteken "later in Syntactic Structures (Chomsky 1957)", òf "tussen Syntactic Structures en Katz en Fodor (1963) se The Structure of a Semantic Theory". Laasgenoemde werk is naamlik die eerste wat deur De Klerk as deel van die tweede periode, "die aanloop tot die verskyning van "Aspects of the Theory of Syntax", beskou word (p. 310).⁽⁹⁾ Nie een van die twee alternatiewe interpretasies waartoe die leser gedwing word, is egter in ooreenstemming met die feite nie. Die onderskeid tussen verpligte en opsionele transformasies is deur Katz en Postal in hul werk An Integrated Theory of Linguistic Description (1964:30-68) laat vaar. Die vrae oor die aard van die parafraseverhouding tussen transformasioneel verwante strukture en die effek van transformasies op betekenis --- vergelyk (14) hierbo --- word ook deur hulle gestel en beantwoord. In feite maak hierdie "later" ontwikkeling dus deel uit van die tweede periode wat deur De Klerk onderskei word (p. 130).

'n Tweede vraag wat i.v.m. die mededelings in (14) ontstaan, is die vraag na die verband tussen die opheffing van die onderskeid tussen opsionele en verpligte transformasies enersyds en die "ontstaan" van die vrae oor die parafraseverhouding tussen transformasioneel verwante strukture en die effek van transformasies op betekenis andersyds. Laasgenoemde twee vrae is onderliggend aan die vraag wat by herhaling in die ontwikkeling van semantiese teorieë binne die transformasioneel-generatiewe taalkunde gestel is, naamlik of dieptestrukture, oppervlakstrukture, of albei die toevoer tot die semantiese komponent van die grammatika moet vorm. Gegee die sentrale rol van hierdie vraag binne die betrokke benadering tot die Semantiek, is dit belangrik dat die oorwegings wat daartoe gelei het dat die vraag hoegenaamd gestel is, duidelik uiteengesit word.⁽¹⁰⁾ Dit word nêrens in IS gedoen nie, met die gevolg dat die relevansie van die vraag die leser ontwyk.

Van Katz en Fodor (1963) se "bloudruk vir die konstruksie van 'n semantiese teorie" word die volgende gesê (p. 130):

- (15) "Die eise wat hulle aan 'n semantiese teorie stel is in ooreenstemming met sekere vermoëns van die spreker-hoorder wat ook relevant is t.o.v. die algemene grammatiese teorie --- vgl. par. 6.6.

Die belangrike vraag wat hieruit te voorskyn gekom het, is:

Hoe behoort 'n semantiese voorstelling te lyk en wat behoort dit alles te behels (d.w.s. van wat moet dit alles rekenskap kan gee en op watter wyse)?"

Dit is nie voor-die-hand-liggend in watter sin die eise wat aan 'n semantiese teorie gestel word "in ooreenstemming met" die vermoëns van die spreker-hoorder wat in §6.6 van IS genoem word, moet wees nie. Die eise wat deur Katz en Fodor aan 'n semantiese teorie gestel word, is immers dat so 'n teorie van die betrokke vermoëns van die spreker-hoorder *rekenskap moet kan gee*. In watter opsigte die betrokke vermoëns "ook relevant is t.o.v. die algemene grammatiese teorie" is volledig onduidelik. Dit is in die eerste plek nie sondermeer duidelik waarna met die uitdrukking "die algemene grammatiese teorie" verwys word nie. "Grammaties" word in IS gebruik in die sin van "sintakties".⁽¹¹⁾ Wat egter onder die *algemene* sintaktiese teorie verstaan sou moes word, is nie uit IS af te lei nie. 'n Ander moontlikheid is dat die betrokke uitdrukking as 'n sinoniem vir die uitdrukking "die algemene taalteorie" gebruik word. Die konsep van 'n 'algemene taalteorie' speel egter geen rol in IS nie. Ook hierdie interpretasie bring die leser dus nie by 'n antwoord op die vraag na die inhoud van die mededeling dat die spreker-hoorder se vermoëns om dubbelsinnigheid te herken, ens. "relevant is t.o.v. die algemene grammatiese teorie" nie. Die betrokke mededelings verteenwoordig waarskynlik 'n beknopte weergawe van iets soos die volgende gedeelte uit (Katz en Fodor 1964:486):

- (16) "The speaker's exercise of this ability [d.i. die vermoë om dubbelsinnighede te herken, ens. --- C. le R. en M.S.] provides empirical data for the construction of a semantic theory, just as the construction of a grammar draws upon empirical data supplied by the exercise of the speaker's ability to distinguish well-formed sentences from ungrammatical strings, to recognize syntactic ambiguity and to appreciate relations between sentence types. A semantic theory describes and explains the interpretative ability of speakers: by accounting for their performance in determining the number and content of the readings of a sentence; by deciding upon paraphrase relations between sentences; and by marking every other semantic property or relation that plays a role in this ability."

Uit die aangehaalde gedeelte in (16) is dit volledig duidelik wat die ooreenkomste en verskille is tussen die eise wat aan 'n sintaktiese en dié wat aan 'n semantiese teorie gestel word. Dit is egter onmoontlik om hierdie ooreenkomste en verskille af te lei uit die mededelings op p. 130 van IS, of die gedeelte van §6.6 waarna die leser verwys word --- vergelyk (15) hierbo.

Twee laaste opmerkings moet in verband met (16) hierbo gemaak word. In die eerste plek word daar gesê die vraag "van wat moet dit [d.i. 'n semantiese voorstelling --- C. le R. en M.S.] alles rekenskap kan gee?" kom "te voorskyn" uit die "ooreenstemming" tussen die eise wat Katz en Fodor aan 'n semantiese teorie stel en "sekere vermoëns van die spreker-hoorder". Ons het reeds gesien dat hierdie "ooreenstemming"

daarin bestaan dat 'n semantiese teorie, volgens Katz en Fodor, van die betrokke vermoëns van die spreker-hoorder rekenskap moet kan gee. In (16) word dus in feite die inkoherente mededeling gemaak dat die vraag wáárvan 'n semantiese voorstelling alles rekenskap moet kan gee, ontstaan uit die eis dat 'n semantiese teorie van bepaalde vermoëns van die spreker-hoorder rekenskap moet kan gee. In die tweede plek word daar nóg in die bespreking van die Aspects-model in §8.2, nóg in §6.6, 'n enkele voorbeeld gegee om te illustreer hóé die meganismes van die semantiese komponent binne die Katz-Fodor-Postal-siening rekenskap gee van die spreker se vermoë om, byvoorbeeld, dubbelsinnige of semanties anomale sinne te herken.

Op p. 134 word die bespreking van die Aspects-model soos volg afgesluit:

- (17) "Die konvensie word verder gevolg om die projeksiereëls tussen <....> te plaas. Vergelyk par. 6.6. Die projeksiereëls werk van onder af op deur die knooppunte en blokkeer semanties anomaliëse [sic] kombinasies sodat slegs die verenigbare konnotasies gekombineer word om aan die hele sin 'n lesing te gee."

Hierdie siening van die representasie en funksie van projeksiereëls verteenwoordig nóg die siening wat in Aspects gehuldig word, nóg die Katz-Fodor-Postal-siening. Binne nie een van hierdie sienings word projeksiereëls tussen "<....>" geplaas nie. Dit is wel so dat binne die Katz-Fodor-Postal-siening *semantiese seleksiebeperrings* tussen hoekige hake geplaas word.⁽¹²⁾ Dit is ook nie binne een van dié twee sienings die funksie van die projeksiereëls om semanties anomale kombinasies te blokkeer nie. Binne die Katz-Fodor-Postal-siening word semanties anomale kombinasies d.m.v. semantiese seleksiebeperringe geblokkeer: die projeksiereëls amalgameer die lesings van twee leksikale items om 'n enkele komposisionele lesing af te lei, mits so 'n amalgamasie nie die seleksiebeperring(e) oortree wat in die betrokke lesings mag voorkom nie.⁽¹³⁾ Binne die Aspects-siening word nie vir semantiese seleksiebeperrings voorsiening gemaak nie, maar wel vir sintaktiese seleksiekenmerke- of reëls. In dié geval word semanties onverenigbare kombinasies dus uitgeskakel binne dié komponent van die grammatika wat as toevoer dien tot die semantiese komponent waarvan die projeksiereëls 'n onderdeel is.⁽¹⁴⁾

In (17) word twee belangrike onderskeidings dus nie gemaak nie: die onderskeid tussen projeksiereëls en seleksiebeperrings en die onderskeid tussen die Katz-Fodor-Postal-siening dat seleksiebeperrings deel uitmaak van die semantiese komponent en die Aspects-siening dat seleksiebeperrings in die sintaksis gespesifiseer word. Die gebrek aan 'n duidelike onderskeid tussen projeksiereëls en seleksiebeperrings het tot gevolg dat die student 'n onvolledige en dus onjuiste beeld het van die meganismes in terme waarvan 'n semantiese teorie binne die Katz-Fodor-Postal-siening van verskynsels soos semantiese anomalie rekenskap moes gee. Versuim om die tweede onderskeid wat hierbo genoem is te tref, is ook nie sonder konsekwensies vir die student nie. 'n Student wat die verdere verloop van die Semantiek-geskiedenis sou wou volg, sou, byvoorbeeld, min verstaan van Jackendoff (1972) se argumente teen die Aspects-voorstel dat seleksiebeperrings op die vlak van dieptestruktuur gespesifiseer moet word.

Die bespreekte passasies uit IS verteenwoordig nie geïsoleerde voorbeelde van die gebrekkige eksplikasie wat hierdie werk kenmerk nie. In die paragrafe wat volg sal verskeie gedeeltes van IS aangehaal word om bepaalde ander gebreke van die boek toe te lig. Dit sal egter telkens uit die bespreking van die aangehaalde gedeeltes blyk dat gebrekkige eksplikasie van ander se idees in 'n hoë mate verantwoordelik is vir die interpretasieprobleme waarop die leser van IS voortdurend stuit.⁽¹⁵⁾

3.2.2 Afwesigheid van sinvolle organisasie

Gebrekkige eksplikasie is nie die enigste rede vir die onsamehangendheid van die bespreking van die "basiese bronne" in IS nie. As gevolg van die afwesigheid van sinvolle organisasie van die stof wat aangebied word, is dit dikwels vir die leser 'n probleem om sin te maak van die besprekings in IS, of om vas te stel hoe bepaalde onderdele van die betoologies met mekaar saamhang.

Om terug te keer na die uiteensetting van Austin se siening in §3.2 van IS:⁽¹⁶⁾ die leser sou heelwat minder moeite ondervind het om die uiteensetting te verstaan, indien dit voorafgegaan is deur die bespreking van denotasie, konnotasie, en verwysing, wat in hoofstuk 4 van IS verskyn. Austin se "vernuwing" kan naamlik nie verstaan word sonder insig in die onderskeid tussen, enersyds, 'n eng begrip 'betekenis' wat slegs denotasie en konnotasie (en moontlik verwysing) insluit en, andersyds, 'n meer omvattende begrip 'betekenis' wat ook sosiale en ekspressiewe betekenis insluit nie.

Die bespreking van "meer resente komponentontledings" in §6.6 hang ten nouste saam met die bespreking van die Aspects-model van Interpretatiewe Semantiek in §8.2. Laasgenoemde bespreking is dan ook hoofsaaklik 'n herhaling van wat in §6.6 gesê is. Dit sou daarom meer sinvol gewees het om hierdie onderwerpe saam te behandel. Met die uitsondering van enkele verwysings na §6.6 in §8.2, staan die bespreking van semantiese teorieë in hoofstuk 8 van IS in feite heeltemal los van die bespreking van semantiese verskynsels in die voorafgaande hoofstukke. Die huidige onbevredigende skeiding van die twee besprekings het tot gevolg dat dit vir die leser moeilik is om 'n verband te lê tussen semantiese verskynsels enersyds en semantiese teorieë andersyds. Daar sal in §5 hieronder verder op hierdie punt ingegaan word.⁽¹⁷⁾

Dit is egter nie net die organisasie van die geheel in hoofstukke wat bevraagteken kan word nie. Ook die samehang binne hoofstukke van hoofparagrafe met mekaar, van subparagrafe met hoofparagrafe en van die inhoud van paragrafe met die opskrifte van paragrafe is dikwels problematies. Ter illustrasie van hierdie gebrek kan die wyse waarop die hoofparagrafe in hoofstuk 1 georganiseer is, bekyk word. Hoofstuk 1 bevat 'n hoofparagraaf, §1.2 getiteld "Kommunikasie en Kommunikasieteorie". Die inleidende mededeling van hierdie paragraaf lui soos volg (p. 2):

- (18) "Shannon en Weaver se probleemstelling was nuut. Dit het gelei tot 'n nuwe dissipline: die 'Kommunikasieteorie' of 'Informasieteorie'."

Shannon en Weaver se probleemstelling word, na 'n hoogs gedetailleerde bespreking van die onderskeid tussen "histories-gegewe tale" en "natuurlike tale", waarvan die relevansie nie duidelik is nie, soos volg geformuleer (p. 3):

- (19) "Transmissiekoste is hoog. Hoe kan die kapasiteit van 'n kanaal of dié van 'n kode verhoog word sodat die sisteem meer ekonomies gemaak kan word?"

Hieraan voeg De Klerk toe (p. 3):

- (20) "'n Vraag van dié aard kan slegs beantwoord word indien daar 'n model gevind kan word vir die kwantifisering van informasie. Shannon en Weaver (1949) bevat 'n voorstel vir sodanige matemitiese model."

Op hierdie punt verwag die leser 'n uiteensetting van Shannon en Weaver se model. En in §1.3 word daar inderdaad 'n uiteensetting gegee van "'n eenvoudige model van kommunikasie". Wanneer die leser egter in §1.4 uitkom by die kwessie van die kwantifisering van informasie, ontdek hy dat die model in §1.3 niks met Shannon en Weaver se model te doen het nie. Die aanbieding en bespreking van die kommunikasie-model in §1.3 direk ná die verwysing na Shannon en Weaver se model is nie alleen verwarrend nie, maar ook onlogies. In die bespreking van die kommunikasie-model in §1.3 word naamlik definisies gegee van terme soos "kode", "kanaal", "sein" en "geraas" wat reeds in §1.2 gebruik word --- vergelyk (19) hierbo. Dit sou dus veel meer sin gemaak het, en minder verwarrend gewees het, om §1.3 vóór §1.2 te plaas. Dit sou ook tot gevolg gehad het dat §1.4, "Die kwantifisering van informasie", direk volg op die paragraaf oor Shannon en Weaver se probleemstelling, waarby dit in elk geval logies aansluit. (18)

Hoofstuk 4, wat oor "Verwysing, denotasie en konnotasie" handel, is 'n merkwaardige manifestasie van gebrekkige samehang van subparagrafe met mekaar en met hoofparagrafe, en van die inhoud van paragrafe met die opskrifte daarvan. Daar word in hierdie hoofstuk onderskei tussen 'n afdeling "Die teorie van verwysing" (§4.1), 'n afdeling "Korrekte en suksesvolle verwysing" (§4.2) met, as onderafdeling, "Indiividualiserende en nie-indiividualiserende beskrywings" (§4.2.1), en 'n afdeling "Die grammatiese rolle van referensiële uitdrukkings" (§4.3). Hierdie indeling maak hoegenaamd geen bydrae tot die volgbaarheid van die beoog in hoofstuk 4 nie. In feite is §4.1 'n lang, onsamehangende paragraaf waarin ál die onderwerpe wat hierbo genoem is, aangeraak word. Die onderskeid wat in die eerste helfte van p. 51 gemaak word tussen verskillende tipes predikatiewe uitdrukkings, hou verband met die Scott-voorbeeld op p. 54, dit wil sê met die vraag of in die sin Scott is the author of Waverley 'n uitdrukking soos the author of Waverley

referensieel of predikatief (d.i. informatief) is. Die probleem wat in §4.3 aan die orde gestel word, nl. of die "voorwerp" van die sin 'n referensiële uitdrukking of bloot deel van die predikaat is, hou ook hiermee verband. Deur al hierdie los brokke inligting behoorlik te integreer en saam te groepeer, sou 'n duidelik verstaanbare onderskeid tussen verwysing en predikasie getref kon word, tot voordeel van die student wat met veel minder moeite die nodige verbande en onderskeidings sou kon begryp.

Dieselfde geld vir die bespreking van die verskillende tipes referensiële uitdrukkings. Onderaan p. 51 word aan die hand van drie voorbeelde vlugtig onderskei tussen individualiserende beskrywings, nie-individualiserende beskrywings en generiese beskrywings, sonder dat daar enigsins verder op die onderskeid uitgebrei word. Hierop volg 'n bespreking van die eis dat verwysing suksesvol eerder as waar van die referent moet wees en van die situasiegebondenheid van verwysing. Onderaan p. 53 word melding gemaak van "filosofiese probleme" wat "rondom verwysing ontstaan het as gevolg van die aandrang dat alle naamwoorde en naamwoordstukke in sinne referensiële uitdrukkings is". De Klerk vervolg dan (pp. 53-54):

- (21) "Dit kan verduidelik word aan die hand van die ander Russel [sic]-voorbeeld, nl.

Scott is the author of Waverley.

Daar is drie soorte enkelvoudige individualiserende beskrywings: bepaalde naamwoordstukke, eiename en persoonlike voornaamwoorde. Naamgewing is dikwels as basies aanvaar. Nietemin kan 'n mens jou 'n taal voorstel sonder name.

Die agtergrond van die Scott-voorbeeld is dit: "

Die onderskeid tussen die verskillende tipes individualiserende beskrywings, wat hier in die middel van die bespreking van die Scott-voorbeeld opgehaal word, hoort op p. 51 waar die drie tipes referensiële uitdrukkings onderskei is. Die opmerkings oor naamgewing is totaal onvanpas in hierdie konteks. Die "betekenis" van eiename word in §4.5.1 uitvoerig bespreek. Vir 'n bespreking van die onderskeid tussen individualiserende en nie-individualiserende beskrywings, moet die leser na p. 55 blaai. Onderaan p. 55, in 'n paragraaf met die opskrif "Individualiserende en nie-individualiserende beskrywing", word enkele reëls aan die bespreking van individualiserende beskrywing afgestaan. Geen melding word daar gemaak van die tipes uitdrukkings wat as individualiserende beskrywings gebruik kan word nie. Die res van die paragraaf handel oor nie-individualiserende beskrywing. Waarom hierdie paragraaf in elk geval deel uitmaak van §4.2 wat handel oor korrekte en suksesvolle verwysing, is nie duidelik nie. Dit val ook op dat daar 'n §4.2.1 is maar geen §4.2.2 nie.

Die onderwerp van korrekte (is dit dieselfde as "ware" (pp. 52 en 53)?) teenoor suksesvolle verwysing word net so fragmentaries bespreek. Die grootste deel van die bespreking is te vinde op pp. 52-53 in §4.1. Wat in §4.2 onder die opskrif "Korrekte en suksesvolle verwysing" staan, is vir die grootste gedeelte 'n herhaling van wat reeds gesê is.

Daar sou ook gevra kon word waarom die opmerkings oor Donellan se onderskeid tussen die verwysende en attributiewe funksie van individualiserende beskrywings (p. 58) soos 'n naskrif aangelas is by die bespreking van nie-individualiserende beskrywings en die probleme wat daarmee saamhang. Hierdie opmerkings hoort immers òf by die bespreking van die onderskeid wat getref word tussen die referensiële en nie-referensiële (predikatiewe) gebruik van individualiserende beskrywings in §4.1 (p. 51), òf by die (feitlik nie-bestaande) bespreking van individualiserende beskrywings aan die begin van §4.2.1 (p. 55).

Gevalle van nie-sinvolle, dikwels verwarrende, organisasie kom in elke hoofstuk van IS voor. Ons volstaan met twee laaste voorbeelde. In hoofstuk 6 word twee teorieë oor woordbetekenis met mekaar gekontrasteer: die veldteorie en die teorie van komponensiële analise. Die leser wat die uiteensetting van hierdie twee alternatiewe sienings probeer volg, stuit allereers op die ernstige probleem dat De Klerk nalaat om 'n eksplisiete uiteensetting te gee van die basiese aanname van die veldteorie. In §6.1, met die titel "Die veldteorie", word die gebruik van distinktiwe kenmerke binne die Fonologie, en die analoë gebruik van semantiese komponente binne die Semantiek bespreek. In §§6.5 en 6.6 word egter beweer dat die gebruik van semantiese komponente --- soos dié wat in §6.1 in fig. 11 geïllustreer is --- eintlik kenmerkend is van komponensiële analise, wat as 'n alternatief vir die veldteorie beskou word. Die voorkoms van fig. 11 en die bespreking daarvan in §6.1 dwing die leser tot die gevolgtrekking dat daar in wese geen verskil is tussen die veldteorie en komponensiële analise nie.

In §2.6, "Die ontwerpkenmerke van taaltekens", word in die inleidende gedeelte (p. 27) opgemerk: "Oor die volgende vier wesenskenmerke (Hockett 1964: design features) van taaltekens bestaan daar redelike eenstemmigheid onder taalkundiges". In die bespreking wat volg (pp. 27-32), word *vyf* ontwerpkenmerke (wesenskenmerke?) genoem, naamlik (i) arbitrariteit, (ii) dubbele geleiding, (iii) produktiwiteit, (iv) diskreetheid, en (v) verplasing. Dit is onmoontlik om uit die organisasie van die bespreking af te lei (a) watter vier van die vyf kenmerke wat bespreek word dié is waarna in die inleidende opmerking verwys word, en (b) waarom 'n vyfde kenmerk hoegenaamd in die betrokke paragraaf bespreek word. Wat hierdie sowel as die voorafgaande voorbeelde illustreer, is dat die gebrekkige eksplikasie van die "basiese bronne" in IS nie verhelp word deur noukeurige, sinvolle organisasie van die stof wat aangebied word nie. Intendeel, die dikwels ongemotiveerde indeling en ordening van paragrawe en hoofstukke dra by tot die gebrek aan samehangendheid wat IS kenmerk.

Naas die twee substantiewe gebreke wat hierbo bespreek is --- gebrekkige eksplikasie en afwesigheid van sinvolle organisasie van die stof wat aangebied word --- het IS ook 'n aantal meer "tegniese" tekortkominge. In §§3.2.3-3.2.6 word vier sulke "tegniese" tekortkominge genoem en geïllustreer.

3.2.3 Ontoereikende definiëring van die gebruikte vakterme

'n Eerste meer tegniese tekortkoming van IS is dat dit talle terme bevat wat òf glad nie gedefinieer word nie, òf op 'n indirekte, nie-eksplisiete wyse omskryf word. Terme word ook dikwels gedefinieer lank nadat hulle vir die eerste keer gebruik is.

Aan die begin van elke hoofstuk van IS verskyn 'n lys van "terme" wat in die betrokke hoofstuk "ingevoer" word. Afgesien daarvan dat so 'n lys van terme sonder definisies of verwysings na die plek waar elke term "ingevoer" word min of meer nutteloos is, is dit nie altyd duidelik wát die basis is waarop besluit is dat 'n uitdrukking as "term" binne die konteks van IS kwalifiseer nie. In die lys van terme vooraan hoofstuk 1 word byvoorbeeld die term "binêre opposisie" opgeneem, wat slegs een keer in IS (p. 5) gebruik word, sonder 'n behoorlike definisie. Daarteenoor kry 'n term soos "semantiese anomalie" --- wat in hoofstuk 1 (p. 10) en daarna by herhaling ongedefinieerd in die res van die boek gebruik word --- nie hierdie spesiale status nie. Terme soos "sonoriteit" en "timbre", wat eenmalig in die paragraaf oor die fluittaal van Gomera voorkom, en wat binne die konteks van 'n werk oor die Semantiek volkome irrelevant is, word in die lys vooraan hoofstuk 2 opgeneem, maar nie die term "taalteken" wat so 'n prominente rol in hoofstuk 2 speel nie. In die termlys vooraan hoofstuk 3 word geen melding gemaak van die terme "taalhandeling" en "spreekakte" wat sleutel terme in hoofstuk 3 is nie. Die opskrif van hoofstuk 3 --- "Taalhandelinge en Spreekakte" --- skep boonop die indruk dat hierdie twee terme nie dieselfde betekenis het nie. Aangesien dié terme nêrens gedefinieer word nie, word hierdie wanindruk ook nie uit die weg geruim nie. Ander vakterme wat in IS gebruik word, maar wat nòg in die lys van terme voorkom nòg êrens gedefinieer word, sluit in: "ongemerkte vorm" (p. 29), "idealisering" (p. 35), "name en predikate in die logika" (p. 50), "bestaanbare hoewel nie-bestaande 'referente'" (p. 53), "lesings" (p. 56), "antedesent" (p. 57), "anafories" (p. 57), "leksikon" (p. 61), "betekenispostulate" (p. 61), "die materiële implikasies van die logika" (p. 61), "nominalisties" (p. 68), ens.

Afgesien daarvan dat daar in IS talle terme voorkom wat nooit gedefinieer word nie, wemel die boek ook van terme wat òf gedefinieer word lank nadat hulle vir die eerste keer gebruik is, òf op 'n nie-eksplisiete, indirekte manier gedefinieer word, òf albei. Die probleem van terme wat eers ongedefinieerd gebruik word en dan later gedefinieer word, is weer eens 'n probleem wat dwarsdeur die boek aangetref word. Die term "presupposisie" word al op p. 8 gebruik, maar eers op p. 136 gedefinieer. Die term "semantiese informasie" word bo-aan p. 10 gebruik, maar eers op p. 11 gedefinieer. Die term "proposisie" word op p. 11 vir die eerste keer gebruik, maar eers op p. 37 (op 'n indirekte manier) gedefinieer.⁽¹⁹⁾ Die term "deikties" word op pp. 57, 64 en 67 gebruik, maar eers op pp. 71-72 gedefinieer. Die term "semantiese komponente" word op p. 61 gebruik, maar eers op p. 95 gedefinieer. Die term "seleksiebeperkings" word reeds op p. 79 gebruik, maar eers op p. 133 gedefinieer.

Die "definisies" in IS is dikwels in die trant van "X staan ook bekend as Y", "X hang ten nouste saam met Y", "X het te doen met Y". "Verwysing" word byvoorbeeld gedefinieer as iets wat "te doen" het "met die relasie tussen 'n uitdrukking en waarvoor die uitdrukking staan op 'n ge-

gewe oomblik van segging" (p. 50). "Deiksis" word in hoofstuk 5 gedefinieer as iets wat "te doen het met die feit dat elke taaluiting tydruimtelik gebonde is" (p. 71), en as iets wat "te doen" het met "n meer elementêre vorm van AANwysing" (p. 72). "Omgekeerdheid" word gedefinieer as iets wat "te doen" het met "bilaterale verhoudings" (p. 109), en "hiponimie" as iets wat "te doen" het "met die feit dat klasse sekere subklasse kan bevat". Die soort probleme wat hierdie tipe indirekte definisies vir die leser skep, kan miskien die beste geïllustreer word met verwysing na die bespreking van die term "konnotasie" in §4.4.1 van IS. Daar word eerstens, op p. 59, drie sinonieme vir die term "konnotasie" gegee:

- (22) "Wat ons met 'konnotasie' sal aandui staan ook bekend as 'betekenis', 'kognitiewe betekenis' of 'deskriptiewe betekenis'."

Wat die term "betekenis" aandui, is in De Klerk se eie woorde (p. 35) "op sigself problematies". Wat "kognitiewe betekenis" sou moes beteken, word nêrens deur De Klerk gesê nie. Van die term "deskriptiewe betekenis" is op p. 36 'n definisie gegee⁽²⁰⁾ waaruit 'n mens sou moes aflei dat konnotasie 'n eienskap van sinne is, 'n afleiding wat duidelik nie strook met wat De Klerk in §4.4.1 probeer sê nie. Met ander woorde, as omskrywing van die inhoud van die term "konnotasie" is (22) vir die student van nul en gener waarde.

Vervolgens word daar gesê (p. 59) konnotasie "hang ten nouste saam met twee ander begrippe, nl. 'sinonimie' en 'analitiese waarheid'". Op p. 60 word "sinonieme" dan gedefinieer as "woorde waarvan die konnotasie grootliks oorvleuel, maar selde indenties is"; en "analitiese waarheid" word gedefinieer as "n self-evidente waarheid op grond van die konnotasie van die woorde van die stelling". "Konnotasie" word dus eers gedefinieer in terme van "sinonimie" en "analitiese waarheid", en dié twee terme word dan weer in terme van "konnotasie" gedefinieer. Op die ou end word die term "konnotasie" nêrens eksplisiet gedefinieer nie.⁽²¹⁾

Die resultaat van De Klerk se versuim om direkte, eksplisiete definisies van vakterme te verskaf, is dat die student nie verstaan wat hy in IS lees nie. In die voorwoord (p. viii) dui De Klerk weliswaar aan dat in IS "n sekere vertrouwdheid met taalkundige begrippe veronderstel word". Daar kan egter nie van die student verwag word om vertrouwd te wees met begrippe wat eie is aan 'n vakgebied waarmee hy pas vir die eerste keer kennismaak nie.

3.2.4 Swak gebruik van voorbeeldmateriaal

Toeligende voorbeelde is, veral in 'n handboek, 'n waardevolle hulpmiddel vir die leser. Waar die student in IS kennismaak met 'n groot aantal "nuwe" begrippe en relatief ingewikkelde teorieë, wat meestal gebrekkig geëksplisiteer word, sou verhelderende voorbeelde van onskatbare waarde kon gewees het. Die gebruik van voorbeeldmateriaal in IS is egter in twee opsigte ondoeltreffend.

Enersyds ontbreek gepaste voorbeeldmateriaal dikwels op dié plekke waar die leser op voorbeelde aangewese is om die uiteensetting van begrippe of teorieë te kan volg. So word daar byvoorbeeld in hoofstuk 8 waarin verskillende semantiese teorieë heel kursories uiteengesit word, tientalle bewerings gemaak wat sonder gepaste voorbeelde geheel en al niks-seggend is. Op p. 135 word genoem dat, binne Jackendoff se interpretatiewe model, daar nie van die standpunt uitgegaan word dat "alle semanties relevante inligting" in die dieptestruktuur gegee is nie. Geen enkele voorbeeld word egter gegee van die soort inligting waarom dit gaan nie. Sonder toeligting van die uitdrukking "semanties relevante inligting" is dit vir die oningewyde leser onmoontlik om te verstaan watter soorte oorwegings daartoe gelei het dat nie alleen dieptestrukture nie maar ook intermediêre en oppervlakstrukture⁽²²⁾ binne Jackendoff se model as "inset" vir die semantiese komponent beskou word, veral in die lig van die feit dat geen uiteensetting van hierdie oorwegings in IS gegee word nie.

Andersyds is die aanbieding van voorbeelde dikwels so kripties dat dit onmoontlik is om vas te stel wat h gegewe voorbeeld veronderstel is om te illustreer. Ons het reeds in §3.2.1 hierbo melding gemaak van die verwysing op p. 37 van IS na "Tarski se beroemde voorbeeld" wat oënskynlik ter toeligting van die een of ander probleem in verband met die term "proposisie" aangebied word. Om h voorbeeld só aan te bied dat (i) dit nie duidelik is wat die voorbeeld veronderstel is om te illustreer nie, en (ii) die voorbeeld self om verduideliking vra, is immers kontraproduktief.

Dieselfde beswaar kan ingebring word teen die toeligting op p. 52 van IS van die *de dicto de re*-probleem:

(23) "Hiermee het ons aangeland by 'n ou probleem in die Wysbegeerte, die sg. *de dicto de re*-probleem wat die afgelope jare ook in die Taalkunde opgeduik het in die bespreking van verwysing en dubbelsinnigheid. Dit het veral betrekking op die indirekte rede. A sê iets soos

die burgemeester woon in Groenkloof

en B vertel dit oor as

A sê mnr. Van Schalkwyk woon in Groenkloof.

Dis nie wat A gesê het nie; A het 'n ander referensiële uitdrukking as B gebruik. Gestel B glo dat mnr. Van Schalkwyk die burgemeester is, maar dat dit inderdaad nie die geval is nie. Die manier waarop hy die uitspraak van A gerapporteer het, is dus vals."

Let daarop dat dit uit die bostaande "uiteensetting" van die *de dicto de re*-probleem geensins blyk (i) waarna "hiermee" in die eerste sin verwys nie (geen verband tussen hierdie en die voorafgaande paragraaf word gelê nie); (ii) waaroor die bespreking van "verwysing en dubbelsinnigheid" gaan nie; en (iii) wat presies die *de dicto de re*-probleem inhou nie. Met ander woorde, wanneer die leser by die voorbeeld kom,

het hy in feite nog niks meer wys geword as bloot dat daar iets soos die *de dicto de re*-probleem bestaan nie. Al wat hom ter toeligting aangebied word, is 'n voorbeeld sonder enige kommentaar. Wát die presiese punt is wat die voorbeeld veronderstel is om toe te lig, of wát byvoorbeeld die implikasie is van die valsheid van B se rapportering van wat A gesê het, word nie aangedui nie. (23)

Beskou ook die voorbeelde wat in §5.3 gegee word om semantiese anomalie toe te lig. Onthou dat daar nêrens in IS 'n definisie van "semantiese anomalie" gegee word nie. Op p. 79 word daar twee voorbeelde van "semantiese anomaliese vorme" gegee sonder dat aangedui word waarin die anomalie geleë is. Daar word ook nie aangedui hoe die invoer van seleksiebeperkings die "probleem" in verband met sinne soos **die seun het haar moeder verloor* sou oplos nie. (Let op dat De Klerk in elk geval nog nêrens aangedui het wat die aard en funksie van seleksiebeperkings is nie.) Die relevansie van die sin *my verwyfde kollega het sy/haar moeder verloor* is gevolglik ook volledig onduidelik: presies hoe verskil dié voorbeeld van die "seun"- en die "burgemeester"-voorbeelde?; wat presies is die probleem met hierdie sin?; hoe moet die opmerking in verband met die merk van "die hele NS eerder as net die naamwoord" verstaan word? Op hierdie vrae word geen antwoorde verstrekk nie. Wend die leser hom tot n. 4 onderaan p. 79, in die hoop dat sommige van sy vrae daar beantwoord sal word, word aan hom bloot nóg 'n onbespreekte voorbeeld voorgehou:

(24) "McCawley se beroemde voorbeeld is my buxom neighbour..."

Dit is ironies dat die bes uitgewerkte voorbeeld in IS, naamlik die sg. "werkswinkelvoorbeeld" 'n bespreking toelig wat eintlik heeltemal irrelevant is binne die konteks van so 'n kort inleidende werk tot die Semantiek. Hierdie voorbeeld, wat 'n volle vier bladsye (pp. 14-18) beslaan, lig begrippe toe soos 'geraas in die kanaal', 'transmissietyd en -koste', ens. Daar word egter nêrens in IS duidelik gemaak watter rol hierdie begrippe binne die een of ander semantiese teorie speel nie.

3.2.5 Onpresiese formulering

Benewens die feit dat die uiteensettings in IS dikwels oormatig kripties is, word die betoog op té veel plekke gekenmerk deur onpresiese, vae, selfs onbeholpe formulering. As toeligting van wat met "onpresiese, vae formulering" bedoel word, kan melding gemaak word van De Klerk se gebruik om verwysende uitdrukkings te gebruik waarvan die referente onmoontlik is om op te spoor. Ons noem 'n paar gevalle. Op p. 2 van IS word die volgende opmerking gemaak (die kursivering is deurgaans ons eie):

(25) "*Hierdie benadering* gaan lei tot *dié reeks vrae* wat al in die Taalkunde gevra is oor 'betekenis' --- die terrein van die Semantiek".

Die direk voorafgaande paragraaf handel (vir sover dit oor 'n bepaalbare

onderwerp handel) oor die "primaat" --- De Klerk se term⁽²⁴⁾ --- van gesproke taal as kommunikasiemiddel. Daar is in die betrokke paragraaf nie van enige "benadering" sprake nie, met die gevolg dat dit nie duidelik is waarna die uitdrukking "hierdie benadering" in (25) verwys nie. Daar word verder ook nêrens gesê wat "dié reeks vrae" is waarna ook in (25) verwys word nie. Op p. 27 lees ons in verband met klankna-bootsing en klankbenoeming:

- (26) "*Die argument* rakende die fluittaal van Gomera geld ook hier. Daar is mense wat voëlgesang met fluitgeluide verbasend natuurgetrou kan naboots."

Die leser wat terugblaai na §2.2 van IS, waar die fluittaal van Gomera bespreek word, sal vergeefs probeer agterkom wat "die argument" is waarna hier verwys word. Nie net word daar in die betrokke bespreking géén argument, van watter aard ook al, aangebied nie, maar daar word ook nêrens te kenne gegee dat die Gomerane hul fluittaal in nabootsing van die voëls ontwikkel het nie. Op p. 53 skryf De Klerk:

- (27) "Hy [d.i. Lyons --- C. le R. en M.S.] is van mening dat baie van die filosofiese probleme rondom verwysing ontstaan het as gevolg van die aandrang dat alle naamwoorde en naamwoordstukke in sinne referensiële uitdrukkings is. *Dit* kan verduidelik word"

Waarop slaan "dit"? Wil De Klerk iets meer sê oor die redes vir of die implikasies van die "aandrang dat alle naamwoorde en naamwoordstukke in sinne referensiële uitdrukkings is" of slaan "dit" op "die filosofiese probleme" wat rondom verwysing ontstaan het? Ten slotte: op p. 78 word die volgende bewerings gemaak.

- (28) "Pronominalisasie, anaforiek en verwysing is temas wat die afgelope jare baie prominent in die Taalkunde was. *Die probleem* is benader vanuit die aannames van verskillende teorieë en daar bestaan tans geen konsensus van opinie oor die saak nie."

Die probleem met "die probleem" van (28) is dat op hierdie punt in IS nog geen probleem in verband met pronominalisasie, anaforiek en verwysing geïdentifiseer en geformuleer is nie. In §3.3 word ook nie by die identifisering en formulering van so 'n probleem uitgekom nie. Die leser se pogings om die relevante probleem op te spoor word verder bemoeilik deurdat daar op p. 79 'n heel aardige proliferasie van "probleme" voorkom, waarvan oënskynlik nie één die probleem is waarvan in (28) sprake is nie.⁽²⁵⁾ Wanneer daar dan onderaan p. 79 verwys word na Lyons se benadering tot "die hele probleem", het die leser die onbenydenswaardige taak om te probeer vasstel om watter van die vele probleme dit in die laaste instansie gaan: een van die "probleme" wat op p. 79 genoem word, of die nie-geëksplisiteerde "probleem" waarna in (28) verwys word?

Die voorbeelde hierbo illustreer die soort onpresiesheid wat die formulering in IS kenmerk. De Klerk se formulering kan plek-plek selfs as onbeholpe beskryf word. Vergelyk gevalle soos die volgende (die kursivering is telkens ons eie):

- (29) "Indiividualiserende beskrywings word gebruik om te verwys na een of meer referente (indiwidue) wat òf bestaan òf *in wie se bestaan die spreker glo en sy hoorder uitnooi om dieselfde te doen.*" (p. 55)
- (30) "Gegee 'n sin soos die seun het die seun se moeder verloor waar die eerste NS (die seun) *en ook* die tweede NS koreferensieel is" (p. 79)

Die soort onbeholpe taalgebruik wat in (29) en (30) geïllustreer word, is onverskoonbaar in 'n handboek oor 'n aspek van die Taalkunde. Tesame met die onpresiesheid van die formulering in die algemeen dra dit, weer eens, daartoe by dat IS vir die leser meer interpretasieprobleme skep as wat dit oplos.

3.2.6 Onvolledige verwysings

IS het as doel om "die basiese bronne" in die Semantiek te bespreek sodat die student beter toegerus sal wees "om sinvol te kan omgaan met die verwarrende literatuur wat daar vandag oor die Semantiek bestaan" --- vergelyk (5) hierbo. In die bestek van 140 bladsye kan uiteraard slegs 'n heel kursoriese oorsig oor die "basiese bronne" gegee word. Daar sou dus verwag kon word dat IS in 'n hoë mate sou steun op presiese, goed geselekteerde verwysings na die bespreekte "bronne". Literatuurverwysings moet verder, uiteraard, volledig genoeg wees dat die student die betrokke werke sonder moeite kan opspoor.

De Klerk verwys op talle plekke in die teks na werke wat nòg in sy "Bronverwysings" nòg in die leeslyste "Vir die ondernemende student" aan die einde van hoofstukke genoem word. Die gevolg is dat die enigste bibliografiese besonderhede wat van sekere werke in IS gegee word, die naam van die outeur en die datum van publikasie is --- vergelyk (Hockett 1964) op p. 27, (Bolinger 1968) op p. 41, (Ross 1970) op p. 43, (Donellan 1966) op p. 58, en (Lyons 1975) op p. 79, om maar net enkele voorbeelde te noem. Daar is min dinge wat 'n werklik ondernemende student meer sal frustreer as juis hierdie gebrek aan informasie! Daarbenewens is die bibliografiese besonderhede wat wel gegee word dikwels onakkuraat. So word byvoorbeeld op p. 123 aangedui dat Chomsky (1965) se Aspects of the theory of syntax in 1964 gepubliseer is. Op p. 98 word na (Katz en Postal 1964:485) verwys en op p. 99 na (Katz en Postal 1964:496). Ook hierdie werk word nie in die "Bronverwysings" genoem nie. Meer nog: Katz en Postal (1964) se werk An Integrated Theory of Linguistic Descriptions het slegs 174 bladsye! Dit is dus in beginsel onmoontlik vir die student om die betrokke verwysings op te spoor. Die verwysings is in feite na die herdruk van Katz en Fodor (1963) se artikel

"The Structure of a Semantic Theory" in 'n bundel met die titel The Structure of Language (1964) waarvan Fodor en Katz die redakteurs is. In die "Bronverwysings" word die outeurs van The Structure of Language as Katz en Fodor, nie Fodor en Katz nie, aangegee. Die gevolg is dat die student hierdie werk slegs met moeite in 'n biblioteekkatalogus sal opspoor. Die voorkoms van foute soos hierdie, wat met so min moeite uitgeskakel kon gewees het, is bloot 'n meer opvallende aanduiding van die mate van onverkilligheid waarmee IS --- inhoudelik sowel as tegnies --- versorg is.

Daar is ook ander onbevredigende aspekte van De Klerk se verwysings na die "basiese bronne" wat genoem behoort te word. De Klerk versuim in sommige gevalle om enige literatuurverwysings hoegenaamd te gee. Hoewel koreferensie byvoorbeeld op meer as een plek in IS as 'n aktuele onderwerp binne die moderne taalkunde ter sprake kom (bv. pp. 58, 78, en 120), word die student na geen enkele werk verwys waarin koreferensie bespreek word nie. In ander gevalle, waar 'n literatuurverwysing wel voorkom, word geen bladsynommers gegee nie. Byvoorbeeld, die swak eksplikasie van die verskillende semantiese teorieë in hoofstuk 8 word vererger deur die afwesigheid van voldoende spesifieke bladsyverwysings. Gegee die kursoriese aard van die besprekings in IS, is die student aangewese op verwysings na die "basiese bronne" waar hy meer besonderhede oor die onderwerpe wat bespreek word, kan kry. Sonder spesifieke bladsyverwysings sal min derdejaarstudente in 'n werk soos Aspects of the theory of syntax die gedeeltes opspoor waarin die beginsels wat De Klerk op pp. 131-133 noem, bespreek word.

Die leeslys wat aan die einde van elke hoofstuk vir die ondernemende student voorsien word, is in beginsel 'n goeie idee. Daarby moet egter onmiddellik gesê word dat hierdie lys in die praktyk weinig nut het. Die rede hiervoor is dat dit die student min baat om na die literatuur gestuur te word, sonder enige aanduiding waarom dit interessant/leersaam sou wees om 'n sekere werk te lees. Indien 'n inleidende werk soos IS die student moet help om sy weg deur die verwarrende literatuur oor die Semantiek te vind, moet die skrywer "wegwysers" aanbied. ('n Uitstaande voorbeeld van hóé effektief leeslyste wat van bondige kommentaar voorsien is die student in die semantiek-literatuur kan inlei, is die "Recommended readings" in Ruth Kempson (1977) se Semantic theory.)

Vir diegene wat van lys te hou, bevat IS, terloops, naas die leeslyste en lys van "nuwe" terme, ook 'n Register van Persoonsname (p. 145) in die vorm van 'n alfabetiese naamlys, volledig vanaf Anderson, deur Borman (die bekende tydrenjaer van die "werkswinkelvoorbeeld"?) en Edison, tot by Wilde. Hierdie lys is waarskynlik bedoel as 'n "wegwyser" vir IS self. In daardie geval sou dit beslis 'n meer bruikbare "wegwyser" gewees het indien die nommers van die bladsye waar van die betrokke persone melding gemaak word, genoem is.

Om saam te vat: die vier meer "tegniese" tekortkominge wat in §§3.2.3-3.2.6 bespreek is, is simptome van die algemene gebrek aan noukeurige afwerking wat IS kenmerk en wat die boek vir die leser feitlik geheel en al ontoeganklik maak. Die gebrek aan behoorlike definisies van terme wat in IS gebruik word, die swak gebruik van voorbeeldmateriaal, en onpresiese, vae formulering, saam met die twee substantiewe gebreke wat in §§3.2.1 en 3.2.2 bespreek is --- naamlik die gebrekkige wyse waarop die inhoud van ander werke geëksplisiteer word en die afwesigheid van sinvolle organisasie van die stof --- het tot gevolg dat die bespreking van die'

"basiese bronne" in IS onsamehangend en daarom moeilik volgbaar is. Die onvolledigheid en onpresiesheid van die literatuurverwysings in IS dra verder daartoe by dat dié boek nie van veel nut kan wees as sleutel tot die "basiese bronne" oor die Semantiek nie.

3.3 Seleksie van bronne en objektiwiteit van aanbieding

In §3.2 is redelik uitvoerig aangetoon dat IS, weens die groot aantal fundamentele gebreke daarvan, nie as 'n besonder insiggewende of toeganklike bespreking van "die basiese bronne" in die Semantiek beskou kan word nie. In hierdie paragraaf wil ons twee verdere vrae in verband met die bespreking van "die basiese bronne" in IS stel: (i) is die seleksie van bronne vir bespreking in IS sodanig dat 'n getroue beeld van die stand van kennis in die Semantiek gebied word?, en (ii) is die bespreking van "die basiese bronne" in IS objektief?

Wat die eerste vraag betref: De Klerk verklaar in sy voorwoord (p. viii) dat, "met inagneming van die tempo waarteen die Taalkunde deesdae beweeg", hynie in IS probeer om die "jongste stand van sake weer te gee nie". Hierdie opmerking verklaar waarskynlik waarom daar in IS so 'n groot konsentrasie op nie-resente bronne is. Die oorgrote meerderheid van die publikasies waarna in die bronnelys aan die einde van IS verwys word, is byvoorbeeld voor 1970 gepubliseer. En van die werke wat in of ná 1970 gepubliseer is, kan slegs enkeles as "basiese bronne" binne die studieveld Semantiek beskou word. Werke soos (Bolinger 1975), (Combrink 1974), (Gelb 1974), (Kruger 1977), en (Liebenberg 1976) is tog immers nie in die eerste plek *semantiese* werke nie.

Gesien die vinnige tempo waarin ontwikkelings binne die Taalkunde in die algemeen en die Semantiek in die besonder plaasvind, beteken De Klerk se konsentrasie op nie-resente bronne dat IS nie 'n getroue beeld van die stand van kennis in die Semantiek kan bied nie. Onthou dat IS geskryf is vir studente wat nog nie vantevore met die Semantiek kennisgemaak het nie.⁽²⁶⁾ Van hierdie studente word verwag om, nadat hulle IS deurgewerk het, "in staat te wees om sinvol te kan omgaan met die verwarrende literatuur wat daar *vandag* oor die Semantiek bestaan [ons kursivering --- C. le R. en M.S.]".⁽²⁷⁾ Daar IS hoofsaaklik informasie verskaf oor die kennis wat tien jaar en langer gelede in die vakgebied verwerf is, kan dit kwalik die rol vervul van sleutel tot die hedendaagse literatuur oor die Semantiek. Die bespreking van oorwegend nie-resente bronne bied noodwendig 'n verouderde en dus onakkurate beeld van die studieveld. IS sou dus selfs 'n belemmering kon wees vir die student wat sy pad deur die jongste literatuur in die vakgebied probeer vind. Hierdie punt kan met verwysing na De Klerk se bespreking van "resente ontwikkeling in die semantiekteorie" in hoofstuk 8 van IS geïllustreer word.

'n Student wat hom op basis van die bespreking in hoofstuk 8 in die Semantiek probeer oriënteer, is hom van onder meer die volgende belangrike ontwikkelinge binne die studieveld totaal onbewus:

- (i) dat die Fillmore-tipe *kasusgrammatika* vandag hoofsaaklik van historiese belang is; ⁽²⁸⁾
- (ii) dat Katz sy versie van *Interpretatiewe Semantiek* sedert 1964 aansienlik gewysig het; ⁽²⁹⁾
- (iii) dat Katz e.a. selfs vandag nog die siening huldig dat diepte-struktuur alleen die toevoer tot die semantiese komponent vorm; ⁽³⁰⁾
- (iv) dat Jackendoff nie die enigste taalkundige is wat 'n interpretatiewe teorie aanvaar waarin ook nie-dieptestrukture die toevoer tot die semantiese komponent vorm nie; ⁽³¹⁾
- (v) dat Chomskyaanse taalkundiges vandag aanvaar dat slegs oppervlakstruktuur die toevoer tot die semantiese komponent vorm (in n. 4 word slegs gesê dat "latere veranderings in ooreenstemming met die Hersiene Uitgebreide Standaardteorie buite rekening gelaat word"); ⁽³²⁾ en
- (vi) dat Generatiewe Semantiek vandag nie meer ernstig as 'n moontlik alternatiewe benadering beskou word nie. ⁽³³⁾

Die bespreking van die "basiese bronne" en van ander se sienings in IS kan plek-plek boonop as nie-objektief beskou word. Met "objektief" word uiteraard nie "onkrities" bedoel nie. Objektiviteit van aanbieding behels die gelyke behandeling van bronne en die evaluering van bronne of sienings aan die hand van algemeen aanvaarde maatstawe. Dat die aanbieding van die basiese bronne in IS nie altyd objektief is nie, blyk eerstens uit ongemotiveerde kritiese opmerkings soos dié op p. 31 oor die eienskap van verplasing wat volgens De Klerk (p. 32) deur Bloomfield aan taal toegeskryf is: "Die hele idee is verdag. Dit lyk alte veel na 'n poging om die behaviouristiese dilemma te ontkom." Op p. 129 word verwys na die "*ad hoc*-gelap aan die 'klassieke' TG-teorie" wat die generatiewe semantici beweeg het om 'n ander rigting in te slaan. By gebrek aan bronverwysings moet ons aanneem dat opmerkings soos hierdie De Klerk se eie, subjektiewe en onberedeneerde oordeel oor die betrokke sienings verteenwoordig.

Tweedens blyk die nie-objektiviteit van De Klerk se bespreking van die basiese bronne uit die oormatige klem wat hy op sommige bronne laat val ten koste van ander. Ongeveer die helfte van hoofstuk 3 word, byvoorbeeld, gewy aan 'n bespreking van die performatiewe analise van sinne wat deur Ross e.a. voorgestel is. Lyste voorbeelde word gegee om die bewering te staaf dat die voorstel dat alle sinne performatiewe bevat "nogal geloofwaardig" (p. 43) lyk. Oor die alternatiewe siening merk De Klerk bloot op (p. 46):

- (31) "Die siening dat alle sinne 'n performatiewe 'hoofsin' van 'n hoër orde bevat, skep probleme vir die 'klassieke' transformasioneel-generatiewe taalteorie. Hiervolgens werk transformasies van onder af op deur die S'e. 'n Mens sou dus 'n heel unieke weglatingstransformasie moes poneer vir die skrapping van hierdie performatiewe super-S."

De Klerk laat egter na om daarop te wys dat die betrokke siening nie deur transformasioneel-generatiewe taalkundiges aanvaar word nie, en dat dit gevolglik nie nodig is om 'n "heel unieke soort weglatingstransformasie" te "poneer" nie. Net so laat hy na om te verwys na die uitvoerige argumente wat deur mense soos Anderson (1968) teen Ross se performatiewe analise aangevoer is, en waarin daarop gewys word dat so 'n analise binne Ross se eie teoretiese raamwerk problematies is.

Die leser sal homself ongetwyfeld ook afvra wat die motivering is vir die feit dat Fillmore se kususgrammatika in hoofstuk 8 heel eerste en in die meeste besonderhede behandel word. Fillmore se teorie is immers nòg die mees resente, nòg die oudste van die ontwikkelinge wat in dié hoofstuk bespreek word. Moet die oningewyde leser daaruit aflei dat hierdie teorie na De Klerk se oordeel die mees beduidende ontwikkeling van die afgelope twee dekades verteenwoordig? Dieselfde sou gevra kon word oor die "konsentrasie" op taalhandeling-georiënteerde teorieë van betekenis soos dié van Austin in hoofstuk 3. Dit is onverstaanbaar dat in die enigste hoofstuk waarin "die betekenis van betekenis" (§3.1) ter sprake kom, die gebruiksteorie van betekenis die enigste teorie van betekenis is wat uitvoerig behandel word. In die daaropvolgende hoofstuk, hoofstuk 4, kom die verwysingsteorie van betekenis ter sprake sonder dat dit eksplisiet gekoppel word aan die onderskeid tussen drie tipes betekenis wat in hoofstuk 3 gemaak word --- naamlik informatiewe of deskriptiewe betekenis, sosiale betekenis, en ekspressiewe betekenis (p. 36). Die waarheidsgebaseerde teorie van betekenis word nêrens eksplisiet bespreek nie, tensy die verwysing na "Tarski se beroemde voorbeeld" aan die begin van §3.2 (p. 37) veronderstel is om 'n uiteensetting van hierdie teorie van betekenis te wees.⁽³⁴⁾

Die nie-resentheid van die bronne wat in IS bespreek word en die nie-objektiwiteit van die bespreking lei daartoe dat die beeld van die Semantiek wat in IS vir die student voorgehou word, 'n onvolledige en verwronge beeld is. Die ongelukkige gevolg hiervan is dat die student dit haas onmoontlik sal vind om die talle werke wat nie in IS bespreek word nie, maar waarmee hy onvermydelik in sy verdere studie te doen sal kry, behoorlik in perspektief te plaas.

4. IS as weergawe van Lyons se eie idees

Ons het in §2 hierbo gewys op die probleme wat daar bestaan met die interpretasie van De Klerk se oogmerk om Lyons se "idees oor die Semantiek" meer toeganklik te maak. Hierdie probleme ontstaan omdat (Lyons 1977) --- wat die sentrale werk van Lyons is waarom dit in IS gaan --- allereers 'n oorsig is oor ander mense se idees oor die Semantiek en nie voorgee om 'n koherente eie siening aan te bied nie. Lyons erken egter self dat sy eie idees wel hier en daar in dié werk deurskemer --- vergelyk (4) hierbo. Verder verwys De Klerk in IS ook na ander werke van Lyons waarin sy "idees" meer eksplisiet aangebied word. Ons sou onself dus ook moes afvra in hoeverre De Klerk daarin slaag om hierdie idees weer te gee.

Van De Klerk se bespreking van Lyons se sienings kan verwag word dat dit uit ten minste die volgende komponente moet bestaan:

- (32) (i) 'n kernagtige, maar duidelike, uiteensetting van die "standaard" siening, of die mees prominente sienings, van 'n bepaalde semantiese kwessie;⁽³⁵⁾
- (ii) 'n kernagtige, maar duidelike, uiteensetting van Lyons se siening van die betrokke kwessie, met die klem op die verskille tussen Lyons se siening en die eersgenoemde siening(s); en
- (iii) 'n kritiese evaluering van die genoemde verskille, waaruit moet blyk wat die relatiewe meriete van die onderskeie sienings is.

Op pp. 52-53 van IS vind ons een so 'n poging om Lyons se idees "toeganklik" te maak. Die siening van Lyons waarom dit gaan is sy "definisie" (aldus De Klerk, p. 53) van verwysing as (a) uitinggebonde en (b) suksesvol of onsuksesvol, eerder as waar of vals van die referent. Die uiteensetting van hierdie siening in IS voldoen wel gedeeltelik aan die eis (32)(i) hierbo in soverre as wat die bespreking van Lyons se siening ingebed word in 'n bespreking van die Russell-Strawson-dispuut oor die probleem van nie-bestaande referente. Die kwalifikasie "gedeeltelik" moet om 'n bepaalde rede hier bygevoeg word. Alhoewel die bespreking van Lyons se siening binne die konteks van 'n bespreking van Russell en Strawson se sienings aangebied word, vertoon die uiteensetting van Russell --- nie "Russel" nie (p. 53) --- en Strawson se sienings die fundamentele gebrek wat in §3.2.1 hierbo bespreek is. Die eksplikasie van hierdie twee filosowe se standpunte is só gebrekkig dat dit vir die oningewyde leser weinig sin maak. Kom ons beskou die IS-weergawe van Russell en Strawson se sienings kortliks.

As aanloop tot die bespreking op p. 53 word beweer dat Russell "redeneer dat 'n valse stelling nie klop met die werklikheid nie". Of hierdie bewering 'n premis of 'n konklusie van Russell se argument verteenwoordig, en wat die bewering te doen het met die pas bespreekte probleem van nie-bestaande referente, word nie duidelik gemaak nie. Die gevolg is dat die eintlike punt van Russell se redenasie verlore gaan. Russell se redenasie word soos volg weergegee (p. 53):

- (33) "Hy redeneer dan dat 'n valse stelling nie klop met die werklikheid nie. ('n Saamgestelde proposisie, bv. p.q.r (p en q en r) is vals as enige van die konjunkte vals is.) 'n Bepaalde individualiserende beskrywing (van die tipe *die so-en-so*) is vals in 'n geval soos die volgende

die huidige koning van Frankryk is bles.

Russel ontleed dit as 'n saamgestelde proposisie: 'daar is net een X en X is koning van Frankryk en X is bles'.

Omdat 'X is koning van Frankryk' vals is, is die woord-wêreld-verhouding vals."

Vrae soos die volgende ontstaan by die leser: (i) wat beteken dit vir 'n "bepaalde individualiserende beskrywing" om "vals" te wees, (ii) wat is die verband tussen die "valsheid" van die bepaalde individualiserende be-

skrywing en die valsheid van die proposisie 'X is koning van Frankryk', (iii) wat hou dit in vir "die woord-wêreld-verhouding" om "vals" te wees, en (iv) wat is die verband tussen die "valsheid" van "die woord-wêreld-verhouding" en die valsheid van die proposisie 'X is koning van Frankryk'? Die feit dat die leser op hierdie punt in IS ook nog geen behoorlike definisie van die term "proposisie" gekry het nie, vererger die interpretasieprobleem. Die sleutel tot begrip van Russell se siening lê daarin dat binne hierdie siening 'n verband gelê word tussen die bestaan of nie-bestaan van 'n referent en die waar- of valsheid van (die proposisie uitgedruk deur) 'n sin. Om Russell se argument te kan verstaan, moet die leser die uiteensetting in IS soos volg interpreteer: 'n saamgestelde proposisie, *p* en *q* en *r* is vals as enige van die konjunkte daarvan vals is. 'n Stelling soos *die huidige koning van Frankryk is bles* kan as 'n saamgestelde proposisie ontleed word: *daar is net een X en X is koning van Frankryk en X is bles*. Die proposisie *X is koning van Frankryk* is vals aangesien dit nie met die werklikheid klop nie. Dus is die saamgestelde proposisie vals. Die proposisie *X is koning van Frankryk* word uitgedruk deur die individualiserende beskrywing *die huidige koning van Frankryk* waarvan die referent nie-bestaande is. Met ander woorde, indien die referent van 'n bepaalde individualiserende beskrywing nie bestaan nie, dan is die sin waarin die betrokke individualiserende beskrywing voorkom vals. Dit gaan dus hier om die verband tussen die bestaan of nie-bestaan van referente en die waar- of valsheid van (die proposisies uitgedruk deur) sinne, en nie, soos De Klerk beweer --- vergelyk (33) --- om die waar- of valsheid van "die woord-wêreld-verhouding" nie.

Die IS-weergawe van Strawson se kritiek op Russell lui soos volg (p. 53):

- (34) "Hy redeneer dat Russell nie onderskei tussen 'n sin, die gebruik van 'n sin en die uiting daarvan nie; tussen 'n uitdrukking, die gebruik van 'n uitdrukking en die uiting daarvan nie."

Wat die verband is tussen hierdie beweerde gebrek van Russell se argument, enersyds, en Strawson se siening dat die stelling *die koning van Frankryk is bles* gewoon 'n onkontroleerbare stelling is, andersyds, bly vir die leser 'n misterie. Dit is insiggewend om De Klerk se weergawe van Strawson se siening met Lyons (1977:183) se weergawe daarvan te vergelyk:

- (35) "If the proposition (or any one of the propositions) presupposed by *the use* of a definite description is in fact false, then *the definite description*, according to Strawson, fails to refer; and *the sentence* of which it is a constituent expression cannot be used to make an assertion. *The sentence* is meaningful, but the question whether it is true or false simply does not arise."
[Ons kursivering --- C. le R. en M.S.]

Gestel die leser slaag wel daarin om Russell en Strawson se sienings oor die probleem van verwysende uitdrukkings waarvan die referent nie bestaan nie, te rekonstrueer. Daar sou dan aangevoer kon word dat die bespreking van Lyons se siening in die onderhawige geval wel gedeeltelik aan die eis (32)(i) hierbo voldoen, naamlik dat die bespreking ingebed moet word in 'n duidelike, oorsigtelike uiteensetting van ander se sienings oor die be-

trokke punt. Daar moet egter ook nog aan die eise (32)(ii) en (iii) voldoen word. Met ander woorde dit moet voorts duidelik blyk wat Lyons se siening inhou, hoe dit van dié van Russell en Strawson verskil en wat die relatiewe meriete van die onderskeie sienings is.

Lyons se siening word soos volg weergegee (p. 53):

- (36) "Vandaar dat Lyons (1977:1876) [sic!] verwysing definieer as (a) uitinggebonde; ... en (b) suksesvol of onsuksesvol eerder as waar of vals van die referent."

In verband met (36) ontstaan, weer eens, 'n aantal vrae. Eerstens: waarop dui "vandaar"? Op 'n verband tussen Russell en Strawson se meningsverskil en Lyons se siening, of op 'n verband tussen Strawson se siening en Lyons s'n? Tweedens: wat is die aard van die verband wat deur "vandaar" aangedui word? Derdens: van wie se siening wyk Lyons s'n af? Van Russell s'n, of Strawson s'n, of albei s'n? En in watter opsig(te) wyk Lyons se siening van die gemelde sienings af? Vierdens: wat is die implikasie van die feit dat De Klerk nou die term "uitinggebonde" gebruik om Lyons se siening van verwysing te beskryf, terwyl hy tot dusver (pp. 50 en 52) deurgaans die term "situasiegebonde" gebruik het? En vyfde: waarop grond De Klerk sy oënskynlike aanvaarding van Lyons se siening eerder as dié van Russell of Strawson? Aangesien daar nòg eksplisiet aangedui word in watter opsig(te) Lyons se siening van dié van Russell en/of Strawson verskil, nòg 'n kritiese evaluering van die onderskeie sienings gegee word, is dit geensins duidelik waaruit die meriete van Lyons se siening sou moes blyk nie.

IS bied op nie een van die vrae hierbo 'n antwoord nie. En solank as wat hierdie vrae onbeantwoord bly, kan die bespreking op pp. 52-53 kwalik beskou word as 'n verhelderende uiteensetting van òf Russell òf Strawson òf Lyons se siening oor die probleem wat nie-bestaande referente vir "die verwysingsteorie" skep.

Van die uiteensetting van Lyons se idees in die gedeelte van IS wat hierbo bespreek is, kan bloot gesê word dat dit nie daarin slaag om hierdie idees enigsins "meer toeganklik" te maak nie. IS bevat egter ook 'n volslae wanvoorstelling van 'n bepaalde siening van Lyons. Hierdie wanvoorstelling betref Lyons se onderskeid tussen tekssin en sisteemsin, woord en lekseem, en morfeem en morf, wat op pp. 28-29 van IS verkeerdelik betrek word by 'n bespreking van die kenmerk van dubbele geleding ("duality of patterning") wat Hockett as een van die wesenskenmerke van taal beskou. As 'n kenmerk van taal hou dubbele geleding in dat taal op twee vlakke van struktuur georganiseer is: 'n vlak van fonologiese struktuur en 'n vlak van grammatiese struktuur (of, in De Klerk se terminologie, 'n fonemiese en 'n vormlike vlak). Hierdie kenmerk verklaar waarom, soos De Klerk dit inderdaad op p. 29 stel, "deur die kombinasie van 'n beperkte getal foneme 'n onbepaalde getal vorme van 'n hoër hiërargiese orde gerealiseer [kan] word. Eenvoudig gestel: die 35 Afrikaanse foneme kan in verskillende kombinasies duisende woordvorme van mekaar onderskei wat op hulle beurt deur verskillende kombinasies 'n oneindige getal verskillende sinne van mekaar kan onderskei".

Op p. 28, egter, maak De Klerk die volgende opmerkings:

- (37) "Hierdie twee vlakke [d.i. die fonemiese en die vormlike vlakke --- C. le R. en M.S.] funksioneer grotendeels onafhanklik van mekaar. Vandaar dat dit moontlik is om dieselfde vorm in twee media te realiseer, nl. klank én skrif. ... Lyons (1968; 1977a) glo dat daar al baie valse probleme in die Taalkunde ontstaan het omdat hierdie onderskeid tussen die fonemiese en vormlike vlak nie altyd gehandhaaf is nie; daarom onderskei hy konsekwent tussen die twee vlakke waarvoor hy ook die volgende terminologiese onderskeid maak"

Op die aangehaalde gedeelte volg dan 'n diagram wat die twee vlakke voorstel as: I Die vlak van waarneembare/gerealiseerde klank (tekssin, woord, morfeem), en II Die vormlike/grammatiese vlak (sisteemsin, lekseem, morf). Wat De Klerk hier doen is om twee volkome onafhanklike onderskeidings te verwar. Hy stel naamlik, via sy term "fonemiese vlak" of "vlak van klank", Hockett se vlak van fonologiese struktuur gelyk aan Lyons se vlak van waarneembare klank. Op dieselfde wyse word Hockett se vlak van grammatiese struktuur, via De Klerk se term "vormlike vlak", gelykgestel aan Lyons se vlak van onderliggende vorm. Die onderskeid tussen 'n vlak van waarneembare/gerealiseerde klank en 'n vormlike/grammatiese vlak, wat De Klerk aan Lyons toeskryf, karakteriseer Lyons (1968: 136) as 'n onderskeid tussen "substance" en "form":

- (38) "As far as the word 'formal' is concerned, it should be remembered that it is commonly used in the following senses: ... (ii) with reference to the phonological, grammatical *and* semantic structure of language as distinct from the 'medium' in which language is realized or the conceptual or physical continuum 'structured' by the lexical elements of language (in this sense it is opposed to 'substantial' by virtue of the Saussurian distinction of 'substance' and 'form' ...) ."

Verder hoef ons maar net Lyons (1977:29) se formulering van die onderskeid tussen 'n tekssin en 'n sisteemsin te beskou om vas te stel dat die onderskeid waarom dit hier gaan nie dieselfde is as Hockett se onderskeid tussen die hiërgies geordende struktuurvlakke van taal nie. ⁽³⁶⁾

- (39) "We can now distinguish between the sentence as something that can be uttered (i.e. as the product of a bit of) language-behaviour and the sentence as an abstract, theoretical entity in the linguist's model of the language-system. When it is necessary to distinguish terminologically between these two senses we will use text-sentence* for the former and system-sentence* for the latter."

Dat Lyons inderdaad onder die kenmerk van dubbele geleding presies dieselfde verstaan as Hockett, blyk duidelik uit die volgende aanhaling uit (Lyons 1968:54):

- (40) "Linguists sometimes talk of the 'double articulation' (or double structure') of language; and this phrase is frequently understood, mistakenly, to refer to the correlation of the two planes of expression [= phonological and grammatical form --- C. le R. en M.S.] and content [= meaning --- C. le R. en M.S.]. What is meant is that the units on the 'lower' level of phonology (the sounds of a language) have no function other than that of combining with one another to form the 'higher' units of grammar (words). It is by virtue of the double structure of the expression-plane that languages are able to represent economically many thousands of different words."

Daar word, soos só dikwels in IS, in die bespreking van Lyons se siening geen bladsyverwysings na bronne gegee nie. Sodoende word dit vir die student onmoontlik gemaak om vas te stel wat die verband (indien enige) is tussen die morf vs. morfeem-onderskeid (Lyons 1968:183-184), die woord vs. lekseem-onderskeid (Lyons 1968:197; 1977:§1.5), en die tekssin vs. sisteemsin-onderskeid (Lyons 1977:§1.6) enersyds, en die eienskap van dubbele geleiding (Lyons 1977:§3.4) andersyds. Let terloops op dat Lyons se morf vs. morfeem-onderskeid ook nie deur De Klerk korrek weergegee word nie. Volgens Lyons (1968:184) is die morfeem 'n element op die "vormlike vlak" terwyl die morf 'n element op die "vlak van waarneembare klank" is:

- (41) "The distinction that we have drawn here between morphs and morphemes can be expressed in terms of de Saussure's distinction of *substance* and *form* [vergelyk (38) hierbo --- C. le R. en M.S.]. Like all grammatical units, the morpheme is an element of 'form', 'arbitrarily' ... related to its 'substantial' realization on the phonological (or orthographical) level of the language. As we have seen, morphemes may be represented directly by phonological (or orthographical) segments with a particular 'shape' (that is, by morphs), but they may also be represented in the substance of the language in other ways."

'n Laaste vraag in verband met die bespreking op pp. 28-29: wie se siening is dit dat die vlakke van fonologiese en grammatiese struktuur "grotendeels onafhanklik van mekaar" funksioneer --- vergelyk (37) hierbo? Is dit Hockett se siening of Lyons s'n, of dalk dié van 'n ongespesifiseerde derde persoon? Net so onmoontlik as wat dit is om met behulp van die beskikbare verwysings na te gaan of dit Lyons se "idee" is, so onmoontlik is dit om vas te stel of dit Hockett se siening verteenwoordig. Daar word naamlik twee verwysings na Hockett gegee, (Hockett 1964) op p. 27 en (Hockett 1958) op p. 28 van IS, maar nie een van hierdie verwysings verskyn in De Klerk se bronnelys nie.

Die bespreking op pp. 28-29 van IS is dus in twee opsigte gebrekkig. In die eerste plek word daar 'n foutiewe weergawe van (een van) Lyons se "idees" oor die Semantiek gegee. In die tweede plek word die leser in so 'n mate verwar deur die ontoepaslike bespreking van Lyons se siening in die betrokke konteks dat die bespreking van die kenmerk van dubbele geleiding vir hom geen sin hoegenaamd maak nie. Dat die betrokke weergawe van

Lyons se "idees oor die Semantiek" nie aan een van die eise van (32) hierbo voldoen nie, lê voor die hand.

Dit is weens die skaarsheid van eksplisiete bronverwysings in IS nie altyd moontlik om vas te stel of die idees wat daarin weergegee word wel aan Lyons toegeskryf moet word en of hierdie idees De Klerk se eie is nie. Daar word byvoorbeeld in die bespreking van "Leksikale betrekkings" in hoofstuk 7 nêrens aangedui of die idees wat daarin weergegee word Lyons s'n is, en indien nie, wie se idees dit dan wel sou verteenwoordig nie. Dit is daarom moeilik om meer voorbeelde aan te haal van die wyse waarop Lyons se sienings in IS "meer toeganklik" gemaak word. Daar is wel in §3.2.5 hierbo gewys op probleme met die uiteensetting van Lyons se siening van deiksis as die bron van verwysing. In §5 hieronder sal die IS-weergawe van Lyons se siening van die domein van 'n semantiese teorie binne 'n ander konteks bespreek word.

5. IS as inleiding tot sekere semantiese temas

In die voorwoord van IS (p. viii) word implisiet 'n onderskeid getref tussen 'n "inleiding tot die Semantiek" (wat die titel van die werk is) en 'n "inleiding tot sekere semantiese temas". Op die vaagheid van hierdie onderskeid is reeds in §2 hierbo gewys. Wat ookal die gronde vir of die implikasies van die onderskeid is, IS bly 'n "inleiding" vir studente wat geen agtergrondkennis oor die Semantiek het nie. Van só 'n werk kan ten minste verwag word dat die "semantiese temas" wat wel daarin bespreek word op só 'n wyse geselekteer en met mekaar geïntegreer word, dat die werk tog aan die student 'n redelik samehangende beeld van die studieveld Semantiek bied. Dit moet uiteindelik vir hom duidelik wees wát binne die studieveld Semantiek val en wát daarbuite.

In die inleiding van IS (p. ix) word die domein van die Semantiek soos volg omskryf: "Die Semantiek is die studie van betekenis". En in 'n paragraaf getiteld "Die betekenis van betekenis" (§3.1), word eksplisiet tussen drie soorte betekenis, naamlik deskriptiewe betekenis, sosiale betekenis, en ekspressiewe betekenis onderskei (p. 36). Dat hierdie onderskeidings 'n deurslaggewende rol speel in die bepaling van wat binne en wat buite die domein van 'n semantiese teorie moet val, is nie uit die gebrekkige eksplikasie van die betrokke onderskeidings op p. 37 af te lei nie. Daar word wel gesuggereer dat daar meningsverskille onder taalkundiges bestaan oor die vraag of 'n semantiese teorie al drie soorte betekenis moet verantwoord:

- (42) "Tradisioneel het die Semantiek hom uitsluitlik toegespits op deskriptiewe betekenis. Formele stelsels soos die Logiese Semantiek opereer ook slegs op dié aspek van betekenis. Meer resente teorieë oor betekenis soos die van bv. Katz en Fodor (1964) konsentreer ook uitsluitlik op deskriptiewe betekenis. Lyons is van oordeel dat die rol van deskriptiewe betekenis oordryf word. Dit is nie noodwendig meer basies as die ander semantiese funksies van taal nie.

"Anders gestel: op die vraag: Hoeveel van die uiting is vir die linguïes ter sake? kan geen afdoende antwoord gegee word nie. Wat tot 'n semantiese teorie moet behoort en wat daarbuite moet val, is 'n arbitrêre beslissing."

Geen enkele argument *vir* die siening dat die Semantiek hom op deskriptiewe betekenis moet toespits, of 'n enkele argument *teen* die siening dat 'n semantiese teorie ál drie tipes betekenis moet verantwoord, word gegee nie. Daar word verder nie 'n enkele verwysing gegee na die omvangryke literatuur wat eksplisiet oor hierdie fundamentele kwessie in die Semantiek handel nie.⁽³⁷⁾ Die enigste argument wat hoegenaamd genoem word, is dié van Lyons *vir* die siening dat deskriptiewe betekenis "nie noodwendig meer basies as die ander semantiese funksies van taal" is nie. De Klerk kon gerus die moeite gedoen het om na (Lyons 1977:56, 94 en veral 590-591) te verwys waar Lyons se siening behoorlik beargumenteer en gekwalifiseer word, eerder as om met 'n niksseggende verwysing na 'n "persoonlike mededeling" (p. 37, n. 1) te volstaan. In (Lyons 1977:590) word die volgende, meer insiggewende, uiteensetting van die probleem gegee:

- (43) "If linguistic semantics is taken to be that branch of semiotics which deals with the way in which meaning (of all kinds) is conveyed by language, it must be accepted that a comprehensive theory of linguistic semantics will need to be based upon, or include, a theory of contextual appropriateness. It is arguable, however, that, at the present time at least, the construction of such a comprehensive theory of linguistic semantics is too ambitious a task. There are various ways in which we can set about constructing a partial theory of linguistic semantics, or a set of partial theories, each of which will abstract from, or take for granted, facts which other theories try to systematize and explain. One such partial theory, which might be appropriately described as a theory of micro-linguistic semantics, would be restricted to the analysis of the meaning of maximally de-contextualized system-sentences. It would be concerned with the sense and reference of linguistic expressions, with the range of semiotic functions (or speech acts ...) that can be performed by the utterance of particular sets of sentences, with the implications and presuppositions which hold between the propositions expressed by sentences (assuming that the sentences are uttered under certain standard conditions) and with the validation of these propositions in terms of truth-conditions holding in some actual or possible world. ... Provided that it is appreciated that the distinction of microlinguistics from sociolinguistics or stylistics is a purely methodological distinction, based upon the linguist's regularization, standardization and decontextualization of utterances, there is much advantage to be gained from the deliberate neglect in microlinguistic semantics of contextual appropriateness. Within the restricted framework of microlinguistic semantics, we can give a satisfactory account of the sense of most lexemes in the vocabularies of languages and, no less important, we can investigate the way in which the grammatical structure of system-sentences determines their meaning and their characteristic semiotic function in utterances; and this is clearly one of the central tasks of linguistic semantics."

'n Uiteensetting soortgelyk aan dié in (43) sou vir die leser van IS 'n veel beter perspektief gebied het op die soorte probleme waarom dit in die Semantiek gaan as alles wat in die eerste 37 bladsye van IS staan.⁽³⁸⁾ Uit (43) hierbo is dit in elk geval duidelik dat "wat tot 'n semantiese teorie moet behoort en wat daarbuite moet val" vir Lyons nie bloot "n arbitrêre beslissing" is, soos wat in IS voorgegee word nie --- vergelyk (42) hierbo.

Die leser vra homself onvermydelik ook af hoe die bewerings van (42) hierbo strook met opmerkings soos die volgende (p. 36):

- (44) "Die beginsel [d.i. die beginsel dat die ontvanger ander verwagtinge kan hê as wat die sender by hom veronderstel --- C. le R. en M.S.] is moeilik hanteerbaar in histories gegewe tale, *maar 'n semantiese teorie moet rekenskap daarvan kan gee.*" [Ons kursivering --- C. le R. en M.S.]

As die beslissing oor wat binne die domein van 'n semantiese teorie moet val, arbitrêr is, wáárop grond De Klerk dan sy oordeel dat 'n semantiese teorie van die betrokke beginsel rekenskap "moet" gee? Die plaas van 'n verpligting op 'n semantiese teorie om "rekenskap" te gee van 'n bepaalde semantiese verskynsel, impliseer tog dat die domein van 'n semantiese teorie nie volledig arbitrêr is nie. Afgesien egter van hierdie enkele aanduiding dat die klas van verskynsels wat deur 'n semantiese teorie verantwoord moet word, nie geheel en al arbitrêr vasgestel word nie, is die aanname onderliggend aan die res van die bespreking in IS oënskynlik dié dat hierdie klas verskynsels wel arbitrêr vasgestel word. Nêrens in IS word weer verwys na die onderskeid wat op p. 36 tussen drie tipes betekenis getref word nie.⁽³⁹⁾ Hierdie onderskeid en die probleme daaraan verbonde het oënskynlik geen implikasies vir De Klerk se seleksie en aanbieding van semantiese "temas" of vir die inkleding van sy oorsig oor die "resente ontwikkelinge" in die Semantiek in hoofstuk 8 nie.

Oor die seleksie van semantiese "temas" vir bespreking in IS net die volgende: waarom word 'n volle 33 bladsye --- dit wil sê 'n kwart --- van die skrale 140 bladsye van 'n inleiding in die *Semantiek* gewy aan die bespreking van onderwerpe soos "Die kwantifisering van informasie" (§1.4), "Die kwantifiseerbaarheid van semantiese informasie" (§1.7), "Kommunikasie en konfrontasie" (§1.8), "Die media van taalkommunikasie" (§2.1), "Die fluittaal van Gomera" (§2.2), "Sprak" (§2.3), "Skrif" (§2.4), "Die beperkinge van die media" (§2.5), en "Die ontwerpkenmerke van taaltekens" (§2.6)? Die feit dat so 'n groot deel van IS aan hierdie onderwerpe gewy word, dra grootliks by tot die verwronge beeld van die hedendaagse Semantiek wat deur IS aan die student voorgehou word. En verder: waarom word onderwerpe soos die performatiewe analise van sinne (§3.4), die taak van die leksikograaf (§4.6), die veldteorie en variasies daarvan (§§6.1 en 6.4), en die Whorf-hipotese (§§6.2 en 6.3) bespreek terwyl daar oor, byvoorbeeld, (i) koreferensie, (ii) semantiese anomalie, (iii) semantiese eienskappe van en relasies tussen frases en sinne --- byvoorbeeld parafrase, implikasie, en presupposisie --- en (iv) die rol van logiese beginsels in die Semantiek, feitlik niks gesê word nie? Watter sin het dit vir 'n student van die Semantiek vandag om te weet waaroor die veldteorie handel, terwyl hy/sy onkundig is oor die rol wat logiese vorm in semantiese interpretasie speel?

Afgesien daarvan dat De Klerk 'n heel rare, oënskynlik arbitrêr geselekteerde verskeidenheid van "temas" behandel, wend hy ook geen poging aan om hierdie temas behoorlik met mekaar te integreer nie. Die eerste twee hoofstukke van IS staan heeltemal los van die res van die boek. So byvoorbeeld word daar aan die begin van hoofstuk 1 'n "basiese beginsel in die Semantiek" geformuleer, naamlik "dat betekenisvolheid 'n keuse veronderstel". Die rol wat hierdie beginsel binne die raamwerk van "die Informasieteorie" speel word uitvoerig in hoofstuk 1 bespreek. Hoe hierdie beginsel binne die raamwerk van verskillende *semantiese* teorieë gehanteer word, word egter nêrens aangedui nie. Die "beginsel" speel in feite geen verdere rol in IS nie.

Ons het reeds daarop gewys dat die belangrike onderskeid tussen drie tipes betekenis, wat 'n sentrale onderskeid binne die Semantiek verteenwoordig, nooit weer ter sprake kom nie. Het ons by taalhandelinge te doen bloot met sosiale betekenis, of met 'n kombinasie van sosiale en deskriptiewe betekenis? Gaan dit in die bespreking van deiksis en aspek om deskriptiewe betekenis of om sosiale betekenis? Impliseer die konteksgebondenheid van sinonimie dat ons hier ook met sosiale betekenis te doen het? Dergelike vrae word nie eers in IS gestel nie.

Hoofstuk 6 handel oor twee alternatiewe sienings van die wyse waarop die "verwantskap van woorde" (p. 95) gespesifiseer moet word, naamlik die veldteorie en semantiese komponentanalise. In hoofstuk 7 word sekere "onderlinge betrekkings wat daar tussen woorde in die leksikon bestaan" bespreek. Met ander woorde: in hoofstuk 6 gaan dit om verskillende maniere waarop verwantskappe tussen woorde gespesifiseer kan word en in hoofstuk 7 gaan dit om sekere verwantskappe tussen woorde wat gespesifiseer moet word. Op geen punt in hoofstuk 7 word daar egter ingegaan op die vraag hóé die betrokke "onderlinge betrekkings tussen woorde" deur òf die veldteorie òf 'n semantiese komponentanalise gespesifiseer sou kon word nie.

In hoofstuk 8 stel De Klerk hom ten doen om te kyk na "Fillmore se kasusgrammatika en na die interpretatiewe en generatiewe semantiek *in die lig van die beginsels wat in die vorige hoofstukke bespreek is* [ons kursivering --- C. le R. en M.S.]" (p. 122). Die student wat daarin slaag om vas te stel wat die "beginsels" is wat in die vorige hoofstukke bespreek is, vind in feite nie 'n enkele verwysing na hierdie "beginsels" in hoofstuk 8 nie. Die enigste raakpunte tussen hoofstuk 8 en die res van IS is die verwysings in §8.2 na die bespreking van komponentontledings in §6.6, die verwysing op p. 136 na koreferensie, en die verwysing op p. 134 na semantiese anomalie.⁽⁴⁰⁾ Die feit dat De Klerk die teorieë wat in hoofstuk 8 bespreek word, nie in verband bring met die "semantiese temas" wat in hoofstukke 1 tot 7 aangebied word nie, het tot gevolg dat die leser nie kan aflei in watter sin die betrokke teorieë wel *semantiese* teorieë is nie. In hoofstuk 8 betree die leser in feite 'n heel nuwe wêreld: 'n wêreld van teorieë wat klaarblyklik niks te doen het met die "teorie van performatiewe", die "teorie van verwysing" en die "veldteorie" nie; 'n wêreld waarin verskynsels soos fokus, presupposisie en kasus 'n rol speel, maar nie verskynsels soos deiksis, tempus, aspek, verwysing en illokusionêre krag nie; 'n wêreld waarin *sinne* ook betekenis het, nie net woorde en uitdrukkinge nie.

De Klerk se gebruik van die ongedefinieerde term "semantiese tema" as 'n soort "sambreelterm" vir al die onderwerpe wat in IS bespreek word, laat 'n aantal vrae ontstaan. Wat is die presiese inhoud van die begrip 'semantiese tema'? Wat is die presiese verband tussen 'n semantiese "tema" en 'n semantiese *teorie*? Bestaan "semantiese temas" los van semantiese teorieë? Op dergelike vrae word in IS geen antwoord verstrek nie. Dit is die afwesigheid van antwoorde op hierdie vrae wat lei tot die pasgenoemde probleme met die konkretisering van die oogmerk om in IS "sekere semantiese temas" te bespreek.

6. Slot

In die voorafgaande paragrafe is ingegaan op die eerste vraag wat in §1 van hierdie bespreking gestel is, naamlik die vraag of De Klerk wel met IS die oogmerke van (3) bereik het. Uit die bespreking in §§3-5 het dit duidelik geblyk dat die antwoord op hierdie vraag ontkennend moet wees. In hierdie paragraaf wil ons kortliks aandag gee aan die tweede vraag wat in §1 gestel is, naamlik die vraag of 'n werk met die oogmerke van (3) in beginsel kan slaag as 'n inleidende werk in die Semantiek. Anders gestel: indien dit moontlik was om die substantiewe en tegniese tekortkominge van IS uit te skakel, sou IS dan as geskik beskou kon word vir gebruik in 'n inleidende Semantiekkursus?

Wanneer besin word oor die eise waaraan 'n werk sou moes voldoen om met vrug in 'n inleidende kursus tot die Semantiek gebruik te kan word, moet twee mites allereers die nekslag toegedien word. Die eerste is dat dit in beginsel moontlik is om 'n inleidende kursus in "DIE Semantiek" te gee/te skryf. Die vakgebied bekend as "die Semantiek" word binne geen twee benaderings tot die studie van die betekenisaspek van menslike taal eenders afgebaken nie. 'n Inleiding tot hierdie vakgebied kan dus niks meer wees as 'n inleiding tot een of meer *benaderings* tot die Semantiek nie.

Die tweede mite is dat in een enkele inleiding voorsien kan word in die behoeftes van almal wat met die pasgenoemde studie begin. Verskillende kategorieë van voornemende Semantiek-studente, het immers verskillende behoeftes. Wat in 'n inleiding tot die Semantiek moet staan, word dus, uiteraard, medebepaal deur die behoeftes van die spesifieke kategorie van gebruikers waarvoor dit bedoel is. Terwyl die *aard* van die informasie wat in so 'n inleiding aangebied word, bepaal word deur oorwegings soos dié wat deur De Haan et al. en Kempson genoem is --- vergelyk (1) en (2) hierbo --- word die *vlak* waarop hierdie informasie aangebied word, deur oorwegings soos die volgende bepaal: die mate van akademiese skoling van die bestemde kategorie van gebruikers, die eise wat gestel word t.o.v. wát die student met die informasie moet kan doen, die hoeveelheid tyd wat vir die studie beskikbaar is, ens. Ter illustrasie van hierdie punt word hieronder na 'n aantal kategorieë van potensiële gebruikers en hulle besondere behoeftes gekyk.

'n Eerste kategorie van potensiële gebruikers van 'n inleiding tot die Semantiek is eerstejaarstudente van 'n spesifieke taal of van die Algemene Taalwetenskap. Van hierdie kategorie kan aanvaar word dat die lede daarvan min, of geen, voorkennis van semantiese beginsels van natuurlike taal

het. 'n Basiese kennis van algemene taalkundige beginsels en sintaktiese beginsels kan egter normaalweg voorveronderstel word. Die omvang en diepte van 'n inleidende Semantiekkursus vir hierdie kategorie studente word nie net deur hulle voorkennis beperk nie. Ook die feit dat daar normaalweg slegs 'n klein ruimte binne hulle kursus as 'n geheel vir Semantiek beskikbaar is, plaas 'n beperking op die omvang en diepte van die inleidende Semantiekkursus. Gegee hierdie beperkings, lê dit voor die hand dat 'n inleidende kursus vir sulke eerstejaarstudente nie veel meer kan doen nie as om hulle op 'n algemene wyse te probeer oriënteer en stimuleer. Vir hierdie doel kan inhoude uit die mees vrugbare benadering tot die studie van betekenis aangebied word. So 'n kursus moet die studie van die betekenisaspek van menslike taal duidelik plaas binne die groter raamwerk van die studie van die geheel van menslike taal. Terselfdertyd moet dit die student se belangstelling wek vir die studie van, spesifiek, die betekenisaspek van menslike taal. 'n Algemene inleiding wat redelik goed aan die eise van oriëntering en stimulering voldoen, word gevind in, byvoorbeeld, hoofstuk 11 --- "Semantics: The study of meaning and reference" --- van (Akmajian, Demers, Harnish 1979). In hierdie hoofstuk maak die student kennis met die generatiewe benadering tot die studie van die betekenisaspek van menslike taal. Akmajian et al. bespreek op 'n eenvoudige, helder manier vrae soos die volgende: wat is die aard van betekenis en verwysing?; watter soorte verskynsels behoort tot die domein van 'n semantiese teorie?; hoe hang die studie van die semantiese aspek van taaleenhede saam met die studie van die ander taalkundige aspekte daarvan?; wat is die eise wat aan 'n semantiese teorie gestel word? Benewens antwoorde op hierdie vrae, word ook 'n uiteensetting gegee van 'n vereenvoudigde interpretatief-semantiese teorie wat in beginsel aan hierdie stel eise voldoen.

Een van die vernaamste verdienstes van Akmajian et al. se inleiding is die klem wat in hulle uiteensetting geplaas word op die teoriegebonde aard van die domein van die Semantiek. Hierdie punt word vir die student nog duideliker indien hoofstuk 12 --- "Pragmatics: The study of language use and linguistic communication" --- saam met hoofstuk 11 gedoseer word. Hierdie twee hoofstukke gee 'n duidelike beeld van die wyse waarop 'n semantiese en 'n pragmatiese teorie met mekaar interakteer in die verklarings van 'n groot aantal verskynsels wat met die interpretasie van taaluitings verband hou.

'n Tweede kategorie van potensiële gebruikers van 'n inleiding in die Semantiek bestaan uit studente wat reeds 'n eerste oriënterende kursus in die Semantiek gehad het. Hierdie studente het nou in hulle voortgesette studie --- in byvoorbeeld die tweede of derde jaar --- ruimte vir 'n meer substantiewe inleiding tot een of ander aspek van die Semantiek. Benewens 'n kennis van basiese semantiese beginsels, beskik hierdie groep ook oor 'n meer gevorderde kennis van, onder andere, sintaktiese beginsels. Twee soorte Semantiekkursusse kan vir hierdie groep oorweeg word. Die aard van die kursus sal bepaal word deur die aard van die groter kursus waarvan dit 'n onderdeel is. Indien die kursus in sy geheel sterk klem laat val op analitiese vaardighede, sou hoofstukke 6 tot 10 van (Kempson 1977) 'n goeie basis vir 'n Semantiekkursus vir die tweede kategorie studente kon vorm. In hierdie hoofstukke poog Kempson naamlik om studente in te lei in die argumentasieprosedures wat binne die generatiewe benadering tot die Semantiek gebruik word. Kempson illustreer nie alleen vir die student wát dit inhou om op gram-

matikale vlak semantiese probleme te formuleer, op te los, ens. nie. Sy illustreer ook duidelik hoe grammatikale en algemeen-linguïstiese beginsels interakteer in die studie van die betekenisaspek van (h) taal. Indien, binne die groter geheel van die kursus, die klem op 'n verdieping en uitbreiding van die student se kennis van taalkundige beginsels val, eerder as op analitiese vaardighede, sou 'n kursus wat die student in die probleem van die aard van betekenis inlei, meer geskik wees. 'n Goeie oorsig oor hierdie probleem vorm 'n nuttige basis vir die lees van meer gevorderde semantiese werke. Om maar 'n enkele voorbeeld te noem: kennis van hierdie probleem --- en die voorgestelde oplossings daarvoor --- is noodsaaklik vir die verstaan van die huidige debat oor die grens tussen 'n semantiese en 'n pragmatiese teorie. Die eerste vyf hoofstukke van (Kempson 1977) bied 'n goeie oorsig oor die verskillende antwoorde wat al gegee is op die vraag "Wat is betekenis?". Hierdie hoofstukke laat ook duidelik sien wat problematies in verband met hierdie antwoorde is. Kempson (1977) se uiteensetting vorm, in samehang met die uitgebreide literatuurverwysings by elke hoofstuk van haar boek, dus 'n nuttige basis vir 'n kursus waarin die klem primêr val op die probleem van die aard van betekenis.

'n Derde kategorie van potensiële gebruikers van 'n Semantiekursus sluit in studente wat reeds met basiese semantiese begrippe en met die probleme rondom die aard van betekenis kennisgemaak het, en wat daarbenevens 'n meer gevorderde kennis van, onder andere, sintaktiese beginsels het. Wat hulle agtergrondkennis en algemene intellektuele ontwikkeling betref, is hierdie studente gereed vir 'n gedetailleerde inleiding tot een of meer spesifieke semantiese teorieë. (Fodor 1977) bied 'n goeie seleksie van die soort stof wat in so 'n kursus gebruik kan word. Fodor gee nie slegs 'n oorsigtelike uiteensetting van die vernaamste resente semantiese teorieë nie. Sy gaan ook in besonderhede in op die ooreenkomste en verskille tussen die teorieë, en op die konsekwensies van hierdie ooreenkomste en verskille.

Daar moet bygesê word dat die dosent nie altyd 'n handboek sal vind wat, in terme van die informasie wat aangebied word, die vlak waarop dit aangebied word, ens., presies geskik is vir die spesifieke doel waarvoor hy dit wil gebruik nie. In so 'n geval is dit uiteraard meer wenslik om 'n eie kursus uit te werk. Ook in die uitwerk van 'n eie kursus sou die riglyne wat hierbo gegee is, egter van nut kon wees.

Uit die voorafgaande bespreking het dit geblyk dat die eise --- t.o.v. inhoud en vlak van aanbieding --- wat aan verskillende soorte inleidings gestel word, heel uiteenlopend van aard is. Hierdie eise hang naamlik ten nouste saam met die behoeftes van duidelik gedefinieerde kategorieë van potensiële gebruikers van 'n inleiding. Teen hierdie agtergrond is dit duidelik dat De Klerk se boek nie as inleiding kan slaag nie, al sou hy ook sy eiesoortige oogmerke daarmee suksesvol kon realiseer. Die oogmerke van (3) --- vir sover hulle hoegenaamd interpreteerbaar en/of onderling koherent is⁽⁴¹⁾ --- maak nie voorsiening (i) vir 'n inleiding tot die argumentasieprosedures binne een of meer benaderings tot die Semantiek nie, (ii) vir 'n inleidende oorsig oor die kennis wat binne een of meer gespesifiseerde benaderings tot die vakgebied verwerf is nie, of (iii) vir 'n inleidende bespreking van die een of ander goed gedefinieerde probleemgebied binne die studie van die betekenisaspek van menslike taal nie. 'n Werk met die oogmerke wat De Klerk vir IS formuleer, kan dus in beginsel nie voldoen aan die behoeftes van 'n kategorie van potensiële

gebruikers wat op 'n akademies verantwoordbare wyse afgebaken is nie. Dit val dan ook op dat De Klerk nie poog om die *gepaste soort* verantwoording te gee nie.

Daar sou beweer kon word dat IS, afgesien van al die gebreke daarvan, tog maar gebruik moet word omdat geen geskikte alternatief in Afrikaans beskikbaar is nie. Hierdie bewering berus egter op twee valse aannames. Die eerste is dat die dosent 'n gepubliseerde handboek móét gebruik. Ons het hierbo gewys op die moontlikheid --- en selfs wenslikheid --- van die gebruik van 'n kursus wat deur die dosent self uitgewerk word om in sy spesifieke behoeftes te voorsien. Die tweede valse aanname is dat die voorskryf van 'n inhoudelik gebrekkige werk aan 'n *tweetalige akademiese* publiek gerasionaliseer kan word in terme van die Afrikaanstaligheid van die werk. Geen dosent sal waarskynlik bereid wees om die blote feit dat 'n werk in Afrikaans geskryf is, as voldoende regverdiging vir die gebruik van die betrokke werk aan te voer nie. Aangesien die "daar-is-geen-geskikte-alternatief-in-Afrikaans"-standpunt dus onhoudbaar is, is die gebruik van IS as handboek vir studente nie te verdedig nie.

VOETNOTE

* Hierdie resensie het voortgevloei uit 'n bespreking van Inleiding tot die Semantiek tydens die Honneurs-kursus in Algemene Taalwetenskap aan die Universiteit van Stellenbosch in 1980.

1. Die uitdrukking "Afrikaanse studente" is dubbelsinnig. Dit sou kon verwys na Afrikaanssprekende studente, òf na studente van Afrikaans.
2. Kyk die bespreking van De Klerk se vierde oogmerk in §2 hierbo.
3. Let terloops op dat, alhoewel De Klerk dikwels na die Logiese Semantiek verwys, sy boek niks bevat wat as die ekwivalent van hoofstuk 6 van (Lyons 1977) beskou sou kon word nie. Daar word in IS geen aanduiding gegee van wát die Logiese Semantiek behels nie. De Klerk laat selfs na om sy leser na Lyons se uiteensetting te verwys.
4. In die voorwoord (p. viii) merk De Klerk op dat sy "teikengroep" derdejaarstudente was.
5. Kyk die bespreking in §5 hieronder.
6. Kyk Lyons 1977:§12.7 vir 'n oorsigtelike uiteensetting van hierdie probleem, asook vir 'n definisie van die term "tematiese relasies".
7. Daar word nie aangedui waarom, of na wie se oordeel, die lokalisme-teorie dan nou juis so "respektabel" sou wees nie. Kyk ook die bespreking in §3.3 hieronder.
8. Dit val op dat daar in IS geen verband gelê word tussen onderwerpe soos deiksis en aspek, wat in hoofstuk 5 bespreek word, en "semantiese teorieë" soos die lokalisme-teorie, waarna in hoofstuk 8 verwys word nie. Dat daar, spesifiek tussen deiksis en aspek enersyds en die lokalisme-teorie andersyds, so 'n verband gelê sou kon word, lei die oplettende leser uit mededelings soos die volgende af:

"Deiksis en aspek het te doen met die feit dat elke taaluiting tyd-ruimtelik gebonde is." (p. 71)

"Die lokalis se uitgangspunt is dat menslike persepsie slegs bestaan binne ons tyd-ruimtelike gebondenheid." (p. 129)

Indien hierdie twee mededelings eksplisiet met mekaar in verband gebring sou word, sou die leser h' beter begrip gehad het van wat die lokalisme-teorie inhou. Dit sou vir hom ook duideliker gewees het in watter opsig deiksis en aspek as semantiese verskynsels beskou kan word. Kyk Lyons 1977:§15.7 vir h' meer insiggewende bespreking van lokalisme en die hantering van deiksis en aspek binne hierdie teorie.

9. In feite word nie net die aanloop tot Aspects nie, maar ook die Aspects-model in die uiteensetting van die "tweede periode" bespreek (pp. 130-134). Daarbenewens word daar ook direk na die bespreking van die skematiese voorstelling van die Aspects-model (p. 131) h' skematiese voorstelling van h' gewysigde model gegee (p. 132). Daar word egter nie aangedui of die betrokke wysiging in Aspects self, of in h' periode wat as die Aspects-periode beskou sou kon word, of dalk in h' daaropvolgende periode aangebring is nie.
10. Vir h' kernagtige, uiters leesbare bespreking van die Katz-Postal-hipotese en die invloed wat dit op teorievorming binne die generatiewe taalkunde gehad het, kyk Newmeyer 1980:§3.3.2 en §4.4.2.
11. Vergelyk bv. "Sowel Christo as die baksteen is *grammaties* onderwerpe" op p. 125 van IS.
12. Kyk byvoorbeeld Katz en Postal 1964:16.
13. Idem. Let ook op dat wat in §6.6 van IS (p. 99) as die funksie van projeksiereëls binne die Katz-Fodor-Postal-voorstel beskryf word, in feite die funksie van sintaktiese subkategoriseringsreëls is.
14. Kyk Newmeyer 1980:88-89 vir h' kernagtige bespreking van die wyse waarop seleksiebeperkings binne die Aspects-model gehanteer word.
15. Kyk byvoorbeeld die bespreking hieronder van De Klerk se uiteensetting van die *de dicto de re*-probleem (p. 63), van die probleme verbonde aan die siening dat naamwoordvervanging die primêre funksie van voornaamwoorde is (pp. 65), van die Russell-Strawson-dispuut (pp.71-73), en van die kenmerk van dubbele geleiding (pp. 73-75).
16. Kyk §3.2.1 hierbo vir h' bespreking van die probleme in verband met §3.2 van IS.
17. Kyk p. 79 hieronder.

18. Daar word nêrens aangedui of die bespreking van die kwantifisering van informasie in §1.4 inderdaad met Shannon en Weaver se matematiese model verband hou nie. Hierdie model kom in feite nooit weer ter sprake nie.
19. Kyk die bespreking van §3.2 van IS in §3.2.1 hierbo.
20. "Sodanige boodskappe bestaan tipies uit 'n *stelsin* ..." ens. (p. 36).
21. Vir 'n bespreking van die bekende probleem van sirkelvormigheid wat met die intensionele definiëring van terme saamhang, kyk Botha 1978: 154-155. Dit is nie uit die verdere bespreking in IS duidelik dat De Klerk hom van hierdie probleem bewus is nie.
22. Let op dat die skematiese voorstelling van Jackendoff se teoretiese model in fig. 24 op p. 134 van IS onjuis is. Daar word naamlik in fig. 24 nie aangedui dat ook oppervlakstrukture as toevoer tot die semantiese komponent dien nie --- vergelyk Jackendoff 1972:4.
23. 'n Heel eenvoudige en verhelderende uiteensetting van die *de dicto de re*-probleem word aangebied in (Allwood et al. 1977:115).
24. Kyk IS:23.
25. Hierdie probleme sluit in die probleem van die voorwaardes waaronder 'n naamwoordvervangingstransformasie optree wat 'n sin soos die seun het sy moeder verloor moet aflei, die probleem van die "ondertoon" van sinne soos die burgemeester skaam hom, die probleem geskep deur semanties anomale vorme soos *die seun het haar moeder verloor, en die probleem in verband met sinne soos my verwyfde kollega het sy/haar moeder verloor.
26. Kyk die voorwoord van IS (p. viii).
27. Kyk (5) hierbo. Die resensente is wel deeglik daarvan bewus dat "vandag" verwys na die jaar waarin IS verskyn het, dit wil sê die jaar 1978.
28. Kyk Newmeyer 1980:128-132 vir 'n oorsig oor die ontwikkeling van Fillmore-tipe kasusgrammatika waaruit hierdie punt baie duidelik blyk.
29. Kyk onder andere Katz 1972.

30. Kyk onder andere die bydraes in Bever et al.:1976.
31. Kyk onder andere Chomsky 1971.
32. Kyk onder andere Chomsky 1975, en die artikels in Chomsky 1977.
33. Kyk Newmeyer 1980:167-172 vir 'n bespreking van die "val" van generatiewe semantiek.
34. Kyk §3.2.1 vir 'n bespreking van die verwysing na die Tarski-voorbeeld.
35. IS word in die eerste plek aangebied as 'n inleiding tot die Semantiek en nie eksklusief as 'n inleiding tot Lyons se werk nie. Dit spreek dus vanself dat Lyons se "idees" oor bepaalde semantiese kwessies nie los van die "standaard", of mees prominente, sienings oor hierdie kwessies bespreek kan word nie.
36. Aangesien (Lyons 1977a) nie in die Bronverwysings verskyn nie, neem ons aan dat die verwysing na (Lyons 1977) is.
37. Kyk byvoorbeeld werke soos Carnap 1956, Hymes 1971, Karttunen 1974, Kasher 1972, Katz 1977, Keenan 1971, Kempson 1975, Lakoff 1972, Sadock 1974, Wilson 1975, en die artikels in Cole en Morgan 1975, veral dié van Grice en Stampe.
38. Met hierdie opmerking word niks geïmpliseer oor die meriete van die betrokke siening van Lyons nie.
39. Op p. 59 word wel die opmerking gemaak dat "konnotasie" ook bekend staan as "'betekenis', 'kognitiewe betekenis', of 'deskriptiewe betekenis'". Vir 'n bespreking van hierdie punt, kyk (22) e.v. in §3.2.3 hierbo.
40. Wat die verskynsels van semantiese anomalie en koreferensie inhou, word in feite nêrens in IS verduidelik nie, soos in §3.2.3 hierbo aangetoon is.
41. Kyk die bespreking van De Klerk se oogmerke in §2 hierbo.

BIBLIOGRAFIE

Werke wat met 'n * gemerk is, is werke wat toevallig in hierdie bespreking genoem is omdat daar in IS na die betrokke werke verwys word.

- Akmajian, Adrian, Richard A. Demers, Robert M. Harnish
1979 Linguistics. An introduction to language and communication. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Allwood, Jens, Lars-Gunnar Andersson, Östen Dahl
1977 Logic in linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Anderson, S.
1968 On the linguistic status of the performative/constative distinction. Mimeographed. Cambridge, Mass.: Harvard University.
- Austin, J.L.
1962 How to do things with words. Oxford: Oxford University Press.
- Bever, Thomas G., Jerrold J. Katz, D. Terence Langendoen (eds.)
1976 An integrated theory of linguistic ability. New York: Crowell.
- *Bolinger, D.L.
1968 Aspects of language. New York: Harcourt, Brace and World.
- *Bolinger, D.L.
1975 Aspects of language. Second edition. New York: Harcourt, Brace, Jovanovich.
- Botha, R.P.
1978 Generatiewe taalondersoek. 'n Sistematiese inleiding. Kaapstad en Pretoria: HAUM.
- Carnap, R.
1956 Meaning and necessity. Second edition. Chicago: Chicago University Press.

- Chomsky, Noam
1957 Syntactic structures. The Hague: Mouton.
- 1965 Aspects of the theory of syntax. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- 1971 "Deep structure, surface structure, and semantic interpretation", in Steinberg and Jakobovits (eds.) 1971:183-216. Reprinted in Chomsky 1972:62-119.
- 1972 Studies on semantics in generative grammar. The Hague: Mouton.
- 1975 Reflections on language. New York: Pantheon.
- 1977 Essays on form and interpretation. New York: North Holland.
- Cole, P. and J. Morgan (eds.)
1975 Syntax and semantics. Vol. 3. New York: Academic Press.
- *Combrink, J.G.H.
1974 Watsenaam. n S.A.U.K.-publikasie.
- De Haan, G.J., G.A.T. Koefoed, A.L. des Tombe
1977 Basiskursus algemene taalwetenschap. Amsterdam: Van Gorcum Assen.
- De Klerk, W.J.
1978 Inleiding tot die semantiek. Durban: Butterworth.
- De Villiers, M.
1975 Afrikaanse semantiek. Kaapstad: HAUM.
- *Donellan, K.
1966 "Reference and descriptions", Philosophical Review 75:281-304. Reprinted in Steinberg and Jakobovits 1971.
- Fillmore, C.J. and D.T. Langendoen (eds.)
1971 Studies in linguistic semantics. New York: Holt, Rinehart, Winston.

- Fodor, J.A. and Katz, J.J. (eds.)
1964 The structure of language. Readings in the philosophy of language. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Fodor, J.D.
1977 Semantics. Theories of meaning in generative grammar. New York: Crowell.
- Gelb, I.J.
1963 A study of writing. Second edition. Chicago: University of Chicago Press.
- *Gelb, I.J.
1974 Moontlik 'n herdruk van (Gelb 1963)?
- Greenberg, J.H. (ed.)
1963 Universals of language. Cambridge: MIT Press.
- Grice, H.P.
1975 "Logic and conversation", in Cole and Morgan 1975: 41-58.
- *Hockett, C.F.
1958 A course in modern linguistics. New York: Macmillan.
- 1963 "The problem of universals in language", in Greenberg 1963.
- *1964 Onbekend. Moontlik (Hockett 1963).
- Hymes, D.
1971 On communicative competence. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press.
- Jackendoff, R.S.
1972 Semantic interpretation in generative grammar. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Jacobs, R. and Rosenbaum, P.S. (eds.)
1970 Readings in English transformational grammar. Waltham, Mass.: Ginn.
- Karttunen, L.
1974 "Presupposition and linguistic context", Theoretical Linguistics 1:181-194.

- Kasher, A.
1972 "Sentences and utterances reconsidered", Foundations of Language 8:312-345.
- Katz, Jerrold J.
1972 Semantic theory. New York: Harper and Row.
- 1977 Propositional structure and illocutionary force.
New York: Crowell.
- Katz, J.J. and J.A. Fodor
1963 "The structure of a semantic theory", Language 39:
170-210. Reprinted in Fodor and Katz (eds.) 1964:
479-518.
- Katz, J.J. and M. Postal
1964 An integrated theory of linguistic descriptions.
Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Keenan, E.L.
1971 "Two kinds of presupposition in natural language", in
Fillmore and Langendoen (eds.) 1971:45-54.
- Keenan, E.L. (ed.)
1975 Formal semantics of natural language. London & New
York: Cambridge University Press.
- Kempson, R.M.
1975 Presupposition and the delimitation of semantics.
London & New York: Cambridge University Press.
- 1977 Semantic theory. Cambridge: Cambridge University
Press.
- *Kruger, P.A.
1977 Die graderingsbeginsel by die adjektief in Afrikaans.
Ongepubliseerde doktorsale proefskrif, Universiteit
van Suid-Afrika.
- Lakoff, R.
1972 "Language in context", Language 48. 907-27.
- *Liebenberg, H.C.
1976 "Genusonderskeiding in Afrikaans", Taalfasette 21.

- Lyons, J.
1968 Introduction to theoretical linguistics. London & New York: Cambridge University Press.
- *1975 "Deixis as the source of reference", in Keenan 1975: 61-83.
- 1977 Semantics. Vol. 1 and 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Newmeyer, Frederick J.
1980 Linguistic theory in America. New York, London: Academic Press.
- *Ross, J.R.
1970 "On declarative sentences", in Jacobs and Rosenbaum 1970:222-72.
- Sadock, J.
1974 Towards a linguistic theory of speech acts. New York: Academic Press.
- *Shannon C.E. and W. Weaver
1949 The mathematical theory of communication. Urbana: University of Illinois Press.
- Stampe, Dennis W.
1975 "Meaning and truth in the theory of speech acts", in Cole & Morgan 1975.
- Steinberg, Danny and Leon Jakobovits (eds.)
1971 Semantics. An interdisciplinary reader. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilson, D.
1975 Presupposition and non-truth-conditional semantics. London & New York: Academic Press.